

АНІ НАЙМЕНШОГО КУСНИКА
УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ ВОРОГАМ!

БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!
Т. Шевченко

УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СЛОВО

UKRAINIAN COMMUNITY WORD

P. O. BOX 103, BROOKLYN 25, N. Y., U. S. A.

НЕЗАЛЕЖНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ СУВЕРЕННО-СОБОРНИЦЬКОЇ, ТРУДОВО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
І РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ДУМКИ.

ВИХОДИТЬ МІСЯЧНО

Видає: Українська Громада імені Микити Шаповала в ЗДА. Редагує: С. Зеркаль

Всі листування і пересилання грошових внесків просимо засилати тільки на подану адресу.

Передрук статтів або їх частин дозволяється, але тільки з зазначенням джерела.

Статті підписані власним прізвищем автора, не завжди висловлюють погляди чи становище редакції і за них відповідають самі автори.

За надіслані до вміщення в журналі статтів, поезії, наукові праці то-що редакція не виплачує авторам ніяких гонорарів і не вступає з приводу цього в ніяке листування.

Редакція застерігає собі право скорочувати надіслані матеріали і правити мову. Редакція не вступає в ніяке листування з авторами з приводу цього. Незамовлені і не використані матеріали звертаються лише тоді, коли автор матеріалів виразно це собі застеріг і коли долучив заадресовану до себе коверту з відповідною поштовою оплатою.

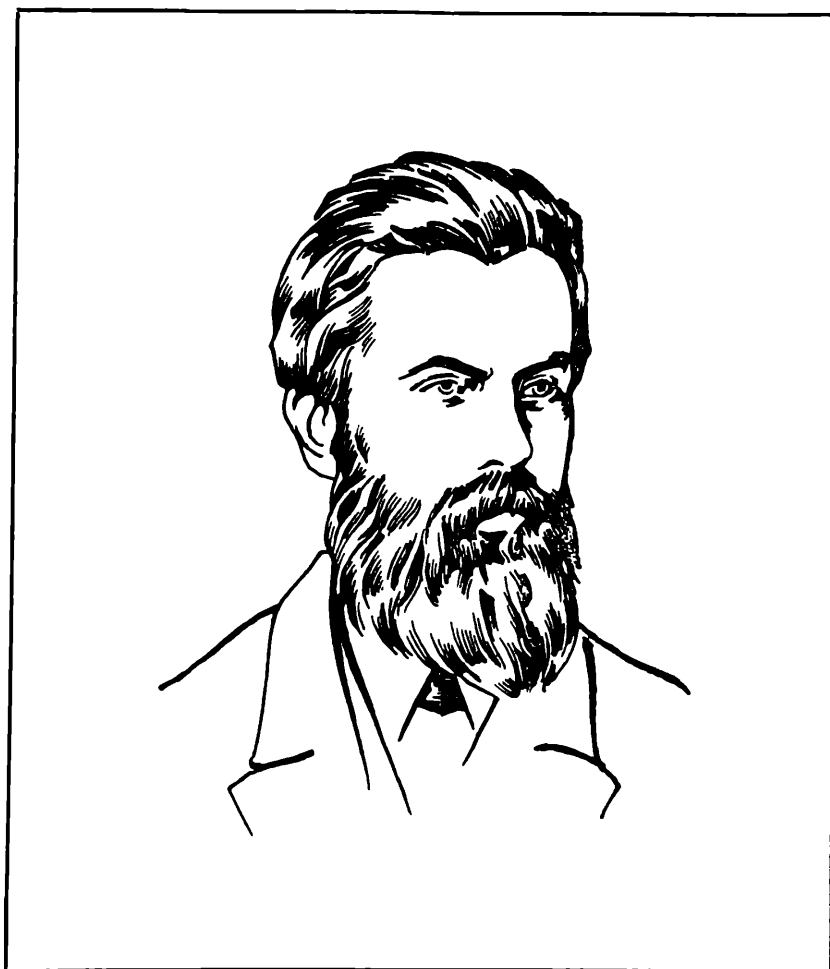
Рік IV.

Новий Йорк, Вересень, 1956 р.

Чис. 9/45/

З М І С Т :

1. Михайло Драгоманів: Давня пригода.....	Стор. 195.
2. С.Зеркаль: Михайло Павлик.....	" 199.
3. М.Шаповал: Мандрівне. Продовження.....	" 201.
4. С.Зеркаль: Минулість і майбутність України. Продовження.....	" 207.
5. С.Хмелівський: Лихоманія.....	" 213.
6. А.Ходоровський: Вільні Душки. Осторога! I.XII.1926. ЗНРО.....	" 214.
7. СССР - Росія без маски. Пора знати... ..	" 215.
8. Нові видання: книжки і журнали.....	" 217.
9. Ікроміди. Увага! Про листи М.Ю.Шаповала.....	" 218.

Михайло Драгоманів

*Народився 19 вересня 1841 р. в м. Гадячі на Полтавщині, Україна.
Помер 21 червня 1895 р. як емігрант в м. Софія, Болгарія.*

*Професор університету в Софії, письменник, політичний діяч,
творець визвольної програми українського народу —
ідеолог Нової Трудової України.*

М И Х А Й Л О Д Р А Г О М А Н І В

19.IX.1841 - 20.IV.1895 - 19.IX.1956.

19 вересня 1956 року минає 115 років від народження основоположника ідеолога Трудової України Михайла Петровича Драгоманова. Вшановуючи життя, творчість і світлу пам'ять Михайла Петровича, для ознайомлення наших читачів з його творчістю, подаємо один коротенький, але вишуканий, твір. Редакція.

Д А В Н А П Р И Г О Д А .

Ніч западала над стародавнім Римом і на вулицях починав угадувати денний рух. Крамарі зачиняли крамничі, ремісники - свої майстерні і розходилися по домівках на спочинок.

Ще зрідка пробігали вулицями слуги, що їх посилено за різними справами; раби швидко і мірною ходою приносили у химерно цвяхованих і розмальованих носках бароко пана-патриція /1/, по трактирах та винарнях ще гомоніли, попиваючи дешево вино і гуляючи у кості, всякі люди: визволені раби, селяни, прості ховніри і преторіянци /2/ з придворної гвардії, чужоземці та всякий інший народ. Іноді приходила сторожа з жовтих нірів, доглядаючи, щоб не заводжено бійок на вулицях та по тих трактирах. А біля міських воріт стояла вартова сторожа і оглядала кожного, хто входив або виходив.

Вешталось по місті, у таку пізню пору чимало й непевних людей та шпигунів, які досліджували, чи не збираються де на таємні збори прихильники нової науки, що чим-раз більше ширилось серед народу.

Занесено було ту науку зі Сходу. Прихильники її не визнавали римських богів і всього старого ладу, а молились до якогось іншого Бога і динного ладу бажали на світі: щоб не було бідних і богатих, а всі щоб були рівні, щоб не було панів і рабів, а всі люди були-б як брати. Звали тих людей: християни, бо науку ту дав їм Юдей Христос, якого за се розпняли на хресті враз із розбійниками.

А наука та ширилася чимраз більше і більше, дарма, що уряд римський лютими карами карав її прихильників.

Переважаю приймали її люди бідні та безправні, раби та робочий нарід, але траплялися серед прихильників нової науки і такі люди, що були не з рабського та робочого роду, а панів-патрицій або з рядів війська та преторіянтів, - до війська-ж мали право вступати тільки повноправні римські горожани.

Римський уряд держав безліч шпигунів і донощиків, яким платив за те, що вишукували християн; були й добровільні, охочі доношки та сиконфанти /3/, які цупко держалися старо-римського ладу і ще завзятіше від нанятих шпигунів викотжували християн і доносили на них; але нічого не помагало: чим більше переслідували й карали тих людей, тим більше й більше ставало їх, тим даліше і ширше йшла нова наука.

х х

х

Вузькою та вбогою вулицею на предмісті Риму по той бік ріки ТИБРУ йшло серед ночі двоє людей. По одязі їх та навіть по легким вільним ході можна було пізнати, що вони були не з простого звання. І деякі перехожі, що зарідка зустрічались з ними, дивуючись, оглядалися на них, бо у тій убогій частині великого міста навіть у день не траплялося багато людей, щоб ходили не в лахмітті. Але з обличчя ніяк не можна бу-

/1/ Патрицій - член родової аристократії в давньому Римі.

/2/ Преторіянець - воєк гвардії римських цисарів; воєк що підтримує і охороняє чинське деспотичну, необмежену владу.

/3/ Сакофанти - добровільні доношки, шпигули.

ло пізнати тих двох людей, бо темно було.

- Чи далеко ще, Марку? - спитав один з них.

- Ні вже, Септіміє, - озвався другий. Ось там за тими кипарисами, - він показав рукою вперед, - почнуться виноградники, то там і буде. Тож знав, що не близько нам доведеться йти, бо мусимо вибрати безпечні місця... Хоч хто його знає, чи й там безпечно буде?...

- Дивно тепер на світі діється! - зітхнув Септімій. Ви-ж люди! Лиха не робите, рівність людей проповідуєте, а мусите ховатися, як злочинці, і карають вас, коли зловлять, гірше за всяких злодіїв та розбійників.

- Старий лад нас карає, бо для него ми вороги, мовив Марк. Він держиться кривдою і мусить шезнути, як дим, коли всі люди приймуть нашу науку - науку рівності та братерства всіх людей.

- А чи будеж, воно коли так? - спитав Септімій, видивно не поділяючи надій Маркових.

- Ми віримо, що буде, і та віра дає нам силу терпіти всі муки й кривди, навіть смерть люту. Бо віримо ми, що наші муки і страдання дадуть щастя й добро ближнім, а смерть дасть життя.

- Наш великий Учитель умер на хресті, а його смерть дала нам життя, бо прозріли ми правду: до тої пори ми ходили темні і жили звірячим життям, - аби тільки наїстися та напиться та у достатках жити. А тепер ми живемо людським життям, - бо бачимо, що не одні: хлібом живе людина. Та й ти, Септіміє, через що до нас прихильний став, подумай? Мож тобі не додали нічого до твоїх багатств і достатків, ми тебе не просили й не закликали до себе, а сам ти побачив, як катували наших людей, як вони добровільно йшли на ті муки, - і подумав ти: що відриває тих людей від спокійного, будденого життя і гонить на муки і смерть? Защо їх не розбійників і не злодіїв, так карають? Подумав еси так - і вже занялася у тобі іскра життя нового; ти почав шукати нас, розпитувати, а сам став жити вже не так, як жив досі: і добрий став і рабів своїх жалієш і за покрижджених вступаєшся. Щ не розгорілося у душі твоїй те полум'я настільки, щоб міг ти, вельможа і патрицій з діда прадіда, признати за брата останнього раба або поденого робітника; ти, префект /4/, не можеш ще назвати рівним тобі протого жовніра з твого легіону /5/; ще не дійшов ти до того, але дійдеш: бо жевріє вже у твоїй душі іскра життя людського, а не звірячого. А зайнялася у тобі та іскра життя із смерті тих людей, яких ти бачив у римських цирках, як їх жмів звірі роздирали, та як їх на шибеницях і хрестах распинали. Тепер ти робиш добре діло для бідних ближніх твоїх і відчуваєш радість, і легко тобі й благо на душі. А взялася у тебе та радість і благо з муку і страждання твоїх ближніх, яких ти поки-що не можеш відважитися назвати братами. Розумієш тепер?

Септімій мовчав, задумавшись.

Тимчасом проминули вони ту купку кипарисів, на яку показав був з далека Марк і пішли поміж виноградниками, що розлягалися геть аж на гору. Втім несподівано почувся з під старого розлогого оріха тихий голос, що промовив до них:

- З чим ідете?

Септімій здригнувся, неначе прокинувшись від своїх дум і лякнувшись залпнувся за лівий бік, де висів у його короткий римський меч.

А Марк спокійним голосом промовив одно тільки слово, та й те по-грецьки: "іхтіс" /риба/.

Проходіть, в ім'я Боже! - сказав з темряви той самий тихий голос.

І вони перойшли через невеличку фірточку та й пішли вузьенькою стежочкою поміж кущів винограду.

- Щ ти сказав, Марку? - спитав Септімій. Якесь дивне слово почулося мені.

/4/ Префект - титул римського офіцера.

/5/ Легіон - звався полк римського війська в силі 6.000 воєнків.

- "Іхтіс", - відповів Марк.

- До чогож те слово - риба, та ще по грецьки?

- Се наше гасло, умова така. Як почали нас переслідувати, ловити і карати, то мусіли ми ховатися і вночітися про гасла, щоб могли ми своїх від чужих відрізняти. Бо часто поміж нами вештаються шпигуни і донощики. А те слово "Іхтіс" взялося з початкових букв імені нашого Великого Учителя: Ісус Христос - тоу /бога/ іїнос /сін/ сотер /спаситель/; як скласти ті початкові букви, то й вийде грецьке слово: риба. А де-які євкофанти, побачивши, що у наших домах подекуди на стінах намальована риба, почали горити й писати, що ми буцім-то молилися до живої риби всякої, а далі вже й інші всякі брехні пустили: буцім-то, ми і кров людську п'ємо і всякі неподібні гріхи робимо на наших зібраннях.

Тимчасом дійшли вони до дверей у льох, де складалося всяке начиння з винном. Біля дверей стояв молодий хлопець і знов спитав Іх, як і той, що біля фіртки:

- З чим ідете?

І знов таку саму відповідь дав йому Марк. Септіцій звівшов за Марком туди дверима. На сходах, що спускалися у винницю, було світло, бо по стінах висіло кілька каганців. Спустившись за Марком по сходах у винницю, побачив Септіцій чималий збір людей: чоловіків і жінок, старих і молодих, у різних одягах, але переважно у бідних. На стінах і тут світилися каганці, а в одному кутку на столику світилося кілька великих воскових свічок, а серед них стояв хрест, велика чаша і ще деякі речі.

- Здоров будь, Септіціє! І ти до нас прийшов? Отсе радість нам яка! - почув він голос біля себе і здригувався, побачивши свого приятеля з дитячих літ, проконзулевого /6/ сина, Клявдія Доміція.

- Здоров будь, Септіціє! Благословен час, коли ти до нас прийшов! - промовив другий голос, - і побачив Септіцій, ще більше здригувавшись, свого центуріона /7/, старого воюка Тулія Глябра. Не встиг Септіцій привітатися з ними, як обступили його ще другі знайомі люди і чим-раз більше він дивувався, бо ніколи й негадав зустріти їх тут.

- Був і Лакцій Кустос, відомий адвокат, і Адрелій Руф, старий лікар, що лічив його, Септіція, коли він заслаб на тяжку гарячку, і красуня Октавія, дочка Сиплійського претора /8/ Монона Іуса і з десять жовнірів з його легіону. Всі вони радісно вітали його, і дивувався Септіцій, що всі вони поводитися між собою, як рівні, як брати: і преторова дочка з вельможного, багатого роду і простий жовнір-легіонар і бідний раб з мозолстими чорними руками, якого драпа сорочка ледяй прикривала тіло.

Всі вони раділи, побачивши його між собою і радість та була щира.

Підійшов до них старий синій чоловік у білій полотняній одязі.

- Отче пресвітере! - звернувся до його Марк, узявши за руку Септіція. Отсе той прихильник наш, Септіцій Рубер, про якого я тобі казав. Він прийшов до нас, хоч і не прийав ще нашої віри, але сорцем своїм він живе вже при ній.

- Здоров будь, брате, - просто і щиро повитав Септіція старий пресвітер /9/. Хто до нас приходив зі щирим сорцем, того ми приймаємо, як дорогого гостя. Бачу, тут у тебе є чимало знайомих.

- Еге, - відповів Септіцій. Попраді - я не сподівався побачити їх тут. Я думав...

- Ти думав: се віра черні, рабів. У нас усі рівні, усі однакові. Туди і сильна наша наука.

- Дивує мене, що вас так переслідують і карають, коли ви не тільки ніякого лиха не проповідуете, а навпаки: любов та рівність між людьми. Комуж від вашої науки може бути лихо?

- нас не люблять ті, кому потрібна не рівність, а крипта, не любов, а насильство одних людей над другими, - мовив старий пресвітер. Не люблять багаті, бо наш Великий

/6/ Проконзуль - намісник римської провінції.

/7/ Центуріон - сотник у римському війську.

/8/ Претор - високий судовий достойник.

/9/ Пресвітер - священник.

Вчитель проповідував, що треба роздати своє добро вбогим, треба зняти з себе сорочку і віддати її голому. У них же всі душки, всі турботи на те йдуть, як би ще побільшити свої багатства, як би зняти останню сорочку з бідного, хоч самі мають вони до сить багатої одежі. Переслідує нас уряд римський, бо і він складається з тих самих багатців і держиться він лиш доти, доки люди діляться на патріціїв/ІО/, панів і рабів, римських горожан і безправних поневолених народів. Чим держить у своїй власті він усі ті преріжні народи, як не насильством та кривдою? Роз'єднай і управляй... І держать таким чином у ярмі велику силу преріжних народів, від Аквітанії аж до Сирії, від Картагінні до Гіпербореїв.

- Як ви можете зробити проти такої сили? - спитав Септіцій. Чим її поборете?

- Словом правди, - мовив старий. Ти бачив здалека велетезний столітній дуб, на могутньому шті, з широкими розлогими галузями і подумав: віки стоять йому. А підійшов ти ближше і побачив, що в йому велике дупло і середина вся трухлява і стоїть він мало що не на одній корі своїй. Ти думав поперед: яка сила може його звалити? - а побачив, що може він упасти не тільки від сокири, але й від подиху вітру. Тоді той трухлявий лад сам собою впаде.

- Чиж такий він трухлявий вже у середині, отче? - спитав Септіцій.

- Був колись міцний і здоровий за тих часів, коли сам народ римський порядкував своїми справами і вибирав собі сенат /ІІ/. А тепер... Ти-ж бачиш: розквіт, облесливість та розпуста серед великох придворних, хабарі і окрадання державного скарбу серед урядових урядників: законів не поважають, самоволя скрізь... Жіба се не дупло трухляве?

Не знайшов Септіцій відповіді старому пресвітеру.

х х

х

Тимчасом всі присутні поділися на купки, і міркували про свої справи. Здебільшого говорили про за допомогу найбільшим своїм братам, сім'ям тих, що їх у тюрмах в'язнено або заслано у далекі краї Гіпербореїські, вдовам і сиротам тих, що їх на смерть покарано у цирку дикими звірями та на шибеницях і хрестах. Потроха підходили ще нові братчики. Але озвався голосно старий пресвітер:

- Пора брати мої, на молитву ставати!

І пішов сам у той куток, де стояв на століку хрест і чаша.

Увійшли розмови і поставали уважно всі, повернувшись очима до старого пресвітера.

Втім почувся з надвору крик і гомін і вбіг у вивинця хлопець молодий, що стояв біля дверей.

- Преторіянци! - крикнув він.

Зворушилися усі, збілися у купку, мов отара овечок, що вошка зачула, знявся гомін, де-не-де чувся жіночий плач... Тікати було нікуди.

По сходах затупотіли хода багатьох людей і у вивинця почали набігати озброєні жовніри преторійської гвардії....

х х

х

Довго держали у темних підвалах римських тюрем тих християн, яких забрали на зібрання у вивинці.

Родичі де-яких в'язнів, що були значніші, бігали по всіх урядових особах, що мали яку-небудь владу і робили всякі заходи, щоб визволити своїх близьких. Кого проханнями і слізами, кого дарунками і гривами нахиляли вони і пошастило їм декого визволити, здебільшого під великі застави.

/ІО/ і плебсці - людей належних до простолуддя, працюючих.

/ІІ/ Сенатом - звалася в давній Римі прибічна рада короля, зложена з визначних Римлян.

У Септілія були заможні і сильні родичі, то й пощастило йому виконати найпершого. Тільки, щоб не дразнив він декого очей, змелено було йому на деякий час пітихати геть на чужину, в Александрію. Виконили і красуню Октавію, бо батько її був претором у Сицилії, а надто - нав сватати її сина сенатора, придворного вельможі.

Жовнірів легіонарів за те, належали до ненависного братства, хотів уряд на смерть покарати та згодом змішувався - і заслано їх на службу у найдавніші легіони - в Нундію. Ів далі, аж до Гіперборейів, заслано лікаря Руфа і адвоката Куотоса. А старого пресвітера і з ним усіх, хто був з черні, з рабів, - засуджено на смерть у ширках та на шибоніях і хрестах...

х х
х

Давно се було: півтора тисячу літ перед нашими часами.

М. Драгоманів,

С. Зеркаль.

М И Х А Й Л О П А В Л И К .

17.IX.1853 - 26.I.1915 - 17.IX.1915

17 вересня 1956 року минає 103 років від народження великого ідейного суспільного працівника, письменника, публіциста, громадянина і політика. Це був велетень що - денної пресі, який своєю тою працею цементував праці Михайла Драгоманова, Івана Франка, Тараса Шевченка і інших у певну нерозбитну скелю волі, що своїм рухом розвалить стіни тюрем і визволить трудовий нарід України. Михайло Павлик "мурував" суспільство трудове проти обскурантизму, назадництва і державної та ритуалістичної реакції, або як висловився І. Франко в одному вірші "Сидоглявих". Доля Павлика була така сама як і Івана Франка з боку інтелектуального і ритуалістичного прошарку. Не будемо над цим тут зупинятися, так само не будемо зупинятися ширше і над життям та творчістю нашого Муляра Михайла Павлика.

Ми називаємо Івана Котляревського - батьком нової української літератури, Тараса Шевченка - пророком України, Івана Франка - Каменстром, Михайла Драгоманова - першим вченим політиком і суспільником, Михайла Грушевського - першим державником. Михайло Павлик має право і він того заслужив, щоб назвати його М У Л Я Р Е М українського народу трудового. Цей він, Михайло Павлик, формував з сирого національно несвідомого і неграмотного матеріалу, надаючи певної форми окремі цеглинки, квадрати і блоки суспільного і національного фундаменту, щоб на ньому вивести мури під суспільно-громадську, культурну, політичну і нарешті державну будівлю, без м у л я р і в таких будівель ніколи не буває.

Народ український в останній чверті XIX століття був роздертий поміж двома імперіями і переживав в неволі матеріяльній і національній та культурній відсталості, яким керував, управляв і поневолював не тільки чужий національно і державно бюрократичний апарат, але й своя рідненька "еліта", що не дбала за освіту і культурне піднесення народних трудових мас, щоб з них створити свідоме суспільство національне і культурне.

Михайло Павлик, як і Іван Франко, за це прийшов до конфлікту "з українським громадянством", як лоблять висловлюватися апологети назадництва і клерикальної темноти. Ми з цього місця мусимо такі неправдиві закиди рішуче відкинути. У М. Павлика, який все своє життя працював тільки для українського трудового народу, ніколи не було конфліктів з трудовим громадянством, - тільки з реакційно-державно-урядницьким і клерикально-ритуалістичним прошарком, на тлі ідейно-ідеологічним народницьким і прогресивним - поступовим національним.

Наші національні визначні провідні люди мають суспільно-національну оцінку як поетів, письменників, суспільних, політичних, державних і т.п. діячів. Тільки про М. Павлика, нам здається, наше суспільство подбало, або й просто "забуло", а вже нові

покоління то й зовсім незнають. Очевидно, що відповідальність за таку "забудькова - тість" несе на рідних землях і в еміграції українська інтелігенція, яка не забуває влаштувати академії, відчити, вшанувати, видати книжки і т.д. чужих і ворожих українському народові поетів, письменників і державних діячів, аби тільки "забути", або з за "браку часу" не згадати про свого М у л я р а - Михайла Павлика і інших /Михайла Драгоманова, Фортуната Піскунова - першого автора і видання українського словника 1873 року, Христі Алчевської, Микиту Шаповала, Володимира Винниченка і ін./.

Кожний з діячів чи поетів оцінюється за виконану за життя творчість і працю.

Чогось про творчість М.Павлика найменше згадується, але така оцінка не справна. Михайло Павлик дещо дав із поезії, повістей, спогадів, наукових праць, суспільної роботи; писання оригінальних творів а крім того й дав переклади. Але щоденна мулярська праця в його абсорбувала весь час і він писаних творів більше не міг дати. Перелік праць, що тут подаємо, буде виправданням сказаного. Ось вони:

1/ "Прийди весно, прийди свята"-1874. 2/ "Потреба етнографічно-статистичної роботи в Галичині" - 1876. 3/ "Про русько-українські народні читальні"-1887. 4/ "Нарис історії українсько-руської літератури"-1877. 5/ "Юрко Куликів" - 1878. 6/ "Ребенчукова Тетяна" - 1878. 7/ "Пропащий чоловік" - 1878. 8/ "Вихора" - 1879. 9/ "Конституція чи безправа" - 1880. 10/ "До християнського та жидівського люду на Україні"-1880 /Відозва/. 11/ "Друкований Лист Михайла Павлика до Людей"- 20.X.1880. 12/ "Львівський лист до о. Озаркевича" - 1880. 13/ "Про українську еміграцію в Америці"-1886. 14/ "Москофілство серед українського народу"-1886. 15/ "Якуб Гаватович /Гават/, автор перших руських інтермедій з 1619 року". 16/ "Лист П.Куліша до М.Крашевського". 17/ "Каталог" польського письменства - Львів 1888, стор.649. Тут Павлик працював за ради своєї екзистенції, бо львівська кастова "еліта" заступила дорогу до праці в українських установах. 18/ "Михайло Петрович Драгоманов. 1841-1895, його ювілей, смерть, автобіографія і список творів". Львів 1896, стор. XII + 442 + XXXIV + 6. 19/ "Список творів Івана Франка за перше 25-ліття його літературної діяльності 1874-1898"-Львів 1898. 20/ "Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом 1876-1895". Чернівці 1912, том II-VIII. 21/ "Акти перших соціалістичних процесів проти Павлика і товаришів". 21/ Переклад з англійської мови Дж.Дрепер - Історія Боротьби Віри з Наукою", Львів 1904.

Михайло Павлик редагував такі газети і журнали: 1/ "Друг", 1876-1877. 2/ "Громадський Друг", 1878. 3/ "Давін", 1878. 4/ "Молот", 1878. 5/ "Громада", 1879-1881. 6/ "Батьківщина", 1889. 7/ "Народ", 1889-1895. 8/ "Хлібороб", 1892. 9/ "Громадський Голос", 1890. Крім цього М.П. працював в українських газетах і журналах та в німецьких і польських.

М.Павлик був членом Наукового Товариства ім.Шевченка у Львові і там працював, але коли сили його опустили і він не міг вже справитися з тяжкою роботою, просив на загальних зборах НТШ в 1905 року, щоб йому була дана емеритура, то один з членів "елітної" касты просто заявив: "Кожда людина повинна перше всього подбати про себе. Коли Павлик цього не зробив і тепер не має на старість ніякого забезпечення, то се його вина. Коли-ж тут покликується на громадські заслуги Павлика, то нехай громада його удержує.Нехай Павлик піде з горнятком від хати до хати, то всюди дістане трохи страви. В мене також". Це сказав інтелігент з університетською освітою, член Радикальної Партії, котру заснував Михайло Павлик. На жаль ім'я цього хана "елітного" не подано для історії. Відомо тільки, що був промовцем на ювілейі М.Драгоманова.

М.Павлик народився 17.IX.1853 р. в селі Монастирську, біля містечка Косова, на Дністрянській Україні, в бідній селянській родині. Закінчив середню освіту і потім філософський відділ на Університеті у Львові. За свою суспільно-громадську і культурну працю був кілька разів арештований і триманий по кілька місяців в тюрмах.

20.XI.1904 р. Радикальна Партія заініціювала і влаштувала ювілейний обхід 30-літньої письменницької і суспільної праці. В 1897-1904 р.р. М.П. займав становище бібліотекаря в НТШ, в 1905 уступив зі свого становища і пішов без засобів до прожиття, бо "елітні" хани позбавили його емеритури, а до праці вже був слабкий.

26.I.1915 р. склав на віки свої патружні руки. Таким був Михайло Павлик.

М. Шаповал.

МАНДРИВНЕ.

Продовження.

7 грудня 1920.

Заходив Бадан очевидно з розвідочною метою. Розпитував про можливу будучу нашу політику /чи підуть українці на збройний конфлікт з Москвою, чи буде вільна торгівля, чи міг би бути допущений закордонний капітал, чи заплачено б державні борги, яка форма влади і т.п./. Інтересувався Україною якоїсь Вейсової /журналістка/, що має свою часопис і близька до "Petite Parisien". О, вона хоче, щоб була стаття про українізацію України в... "Casi" /орган чеського міністерства закордонних справ/, а з "Часу" буде передрукована вже в "Pet. Parisien". Але за підписом Бадана! Як бути? Я відрадив йому, щоб не скандалити Винниченка. Розповідав, що Жуковський грозив Нечасові, що він, Жуковський, вплине на Гіллсона, що той вплине в Москві, щоб було спинено репатріацію чехів з Росії, коли будуть такі випадки, як з Липківським /якого чеська поліція видала Польщі/. Ця позиція Жуковського робить прикре враження. З усіх розмов Бадана видно, що він виконує чітко доручення, розпитуючи де-кого про їх "будучу" політику. Бадан знає про мою бесіду з Нечасом і повторив його фразу, що він, Нечас, буде писати свій еляборат в дусі моїх концепцій. Але видно, що я ішло сказав, коли потребувалися додаткові відомості!

Для чого це ведеться "розвідка"?... Видно, що проти большешків затівається якийсь план в європейському масштабі...

"Консолідація українських сил без Винниченка не можлива" сказав якийсь Шкрах. Розвідку веде очевидно якийсь Штрипель, з міністерства закордонних справ....

13.XII. Багато всячини.

9.XII. Написав листи на Україну. Зібрався таки. Полозу, Валану, до ЦК УПСР і різний дрібязок. Не знаю, чи справді попадуть туди і так, як я думав. Всього треба обєрігатися.

Бачився з Краковецьким, який на передодні заходив до мене, але не застав. Досить симпатичні люди - він і його жінка. Він був артил. офіцером у Варшаві. Попав під суд за участь у воєнно-револ. організації! Разом з Брянциним, Білокопитовим, Запольським-Довнарком, моїми товаришами. Сидів у X павільйоні /з грудня 1907 р./ Ожго ми колеги.

Потім він відбув 8 років каторги, з якої його звела революція пряно на посаду командуючого військами красноярської військової округи. Був "правим" с-р., оборонцем "війни до повної перемоги". Солдати його були арештували і посадили на гаутвахту, з якої визволили катера... Тепер він "безпартійний" на службі у большешків. Розмовляли багато, все споминали варшавську бувальщину. Набрал цікавої літератури. Умовившись побачитися ще, але він мав лягти в лікарню на операцію.

Переслав мені Жуковський лист Чечеля і 6.000 корон для видачі Кондрашенкові як позику, яку склали: Чечель 2.000, Штефан 2.000, Праг 1.000 і Грушевський 1.000 кор. Боже мій, яке ліцеїрство з боку Грушевського: тут відіюнив позичити і образив Кондрашенка /"я певно, М.П-ч, що ви не шпигатель. Хе-хе".../ а там підписується!

Чечель знов писав про соціал. курси. Закликають і мене. Згодився: "Нове господарство" і "аграрна справа"...

Перечитую "Народное Хозяйство" за 1919 рік. Багато цікавого.

Жуковський не показується... Обіцяв він Кракову /мабуть Краковецькому.С.З./ дати свою "найкращу стенографічну записку" доповіді Винниченка нашій групі /Пражській групі УПСР.С.З./ Крак. зауважить, що "Жуковський молодий в революційних справах", але "близок к Грушевському"... О, так...

"Нова Доба" /ч.ч. 40 і 41/ приносить нашу документи про політику большешків в українській справі. Страшно читати. На мої листи з Відня мовчать всі. Вчора у Відні відбулось засідання п'яти Драгоманова: "Соціологічний Інститут", "Т-во журналістів і

писменників", "Академічне Т-во "Січ", а де-ж наша група?...

14.XII.

Штефан пише до Ілліїни Петровича /Кондрашенка.С.З./, що конференцію призначено на 5 січня 1921 р. у Відні. Я так і знав, що у Відні. Бойться Грушевський, що ми "більшістю голосів" рішимо. Отже, "хе-хе... 2 делегати" з Праги віденську більшість не переголосують... В дрібницях хитрує! А ми-ж усі прохали на Прагу, бо тут зможе більшість прийняти участь і "повчитись" у старих товаришів політики і розуму.

"Воля Росії" пише, що в Москві зроблено великі арешти "видних комуністических діятелів" ніби через те, щоб підготувати добрий ґрунт для чергового конгресу Рад, що має відбутися здається 20 грудня. Арешти зроблені в групі "бухаринців". Це цікаво.

В "Rothe Fahne" вміщено статтю, що з 1 січня в Росії буде анульовано грошову систему, принаймні в державному господарстві: всі робочі на фабриках, всі совітські службові одержуватимуть платню натурою. Цей проєкт проводить Ларін/Дурьє, бутийший кореспондент "Русских Ведомостей" з Стокгольму/. Найювірна дурниця!... Большевики йдуть до кінця...

15.XII.

Сьогодні у "Воли Росії" надруковано постанову рос. с-р конференції під 8.ІХ. 1920 р. і постанову Іхнього ЦК від 1.Х. Переходять до активної боротьби з большев. Відозва від ініціативної групи членів Всерос.Установчих Зборів /підпис Авксентьева, Керенського, Ілліора/. Чудний лист від Прага. Нагадує, що Луковський "все-ж таки" член делегації /УПСР закордон.С.З./, "емісар"... О-ва, яка птиця! "Pravo Lidu" зупиняється з комуністів і Шералія. Каже, що буде сенсаційний процес про звязки чеської комуністичної партії з російськими комуністами, про намір росіяни обернути чехів у московську колонію. Відні с-деки: вони цього ще й досі не знали! Маєте ж перед очима Україну?...

18.XII. Субота.

Час іде. Сумую. Нервуюсь. Моральна самотність. Бачу, як життя заїдає людей. "Перекопання" - дурниця... Праг пише і вигинається: хоче бути добрим і з одною і з Грушевським та Луковським. Лист Прага- дивна мішанина широти з лукавством. Виду, що поінструктований.

20.XII.

Лист од Штефана і резолюція "віденської групи" про консолідацію. Дивні річі! Консолідація - діло будучини, бо... віденські УКП /Українська Комуністична Партія. С.З./ нас лають "лішачами", а укр.соц-дем. стоять на парламентаризмові. Наче б то річ іде про соц-дем і віденських УКП! А деж федералісти, боротьбісти, Укапісти на Україні, Селянська Спілка? Радянські партії, але не буржуазно-демократичні - безсовісні круті!

21.XII.

Вчора прийшли запрошення на конференцію до Відня. Програма дня: 1/ Звідолення делегації. 2/ Звідолення груп. 3/Проект програми - прийняття її конференцією. 4/ Відношення до Інтернаціоналу/намічено реф.Луковського/. 5/Сувереність і федерація в понятті УПСР ?реф.Праг/. 6/Відношення до совітського уряду України ?реф.Христж/. 7/ Справа консолідації укр.рев.сил /реферат делегація просить т.Шаповала/. 8/ Партийна організація за кордоном /реф.Чечоля/. 9/ Вихучі справи.

Я вніс додатки: Сучасний політичний момент і тактика: а/Справа з Галичщиною, б/Відносини до інших партій і організацій.

Окремо: Партійне видавництво і фінансова справа.

Обіркували. Прийняли участь. Вибрати представниками мене, Кондрашенка, Репецького і Харуся. Кандидати: Грицай, Стахів.

Жуковський вів себе знов обурююче - лід провокатора чи заговорника. Простановили просити з огляду на труднощі з візала і бажання всіх товаришів прийняти участь в нарадах і перенести конференцію до Ірати. Не знаю, чи послухають. Мабуть ні...

Прийняли одностайно мою резолюцію по справі консолідації. Жуковський після цього втік. Побіг писати донос на непокорних. На засіданні Харусь вніс запитання: "коли це все скінчиться?" Непорозуміння. Якись внутрішні заходи... Про делегацію. Жуковський записав в книжочку! Грицай також щось в тій дусі. Після засідання Грицай схвилювано заявив, що ці непорозуміння - то найгірше. Убивають всяку віру в людей. Він раніш був піти на все по одному слову Грушевського, а тепер не має відваги закликати в нашу партію нових членів... Репецький також критично зауважив щось проти Жуковського і Грушевського. Позавчора Грицай розповів довірливо, що 15.XI. /в день Драгоманова/ Грушевський закликав до себе його, Репецького, Стахова і Ляка і пропонував організуватися їх по галицькому принципу. Ціль була, заложити фракцію в групі проти мене! Це світилось з кожного слова Грушевського. Грицай різко був повстав проти палубного поділу на галичан і не галичан. Грицай пропонував цю справу винести на групу, але Груш. сказав, що не треба, боже бороні! Це справа довірлива!

На вівторок 28.XI. Грушевський знов скликав їх? але Грицай вже не пішов/ і продовжував те саме, але товариші дали ухвалу відповідь.

Цікавий факт: Жуковський запропонував галичанам переклади з німецького по 50 кор. за сторінку, але вони - голодні і безграбові, відмовились, вбачаючи в цьому "підкуп їхніх симпатій". Видно, що чесні люди і чисті морально! І Грушевський і Жуковський вже обурили цих людей проти себе...

29.XII.1920.

Одержав "Азбуку комунізму" Вухарина, "До хвилі" Шах-Рая, "Комінтерн" ч.ІВ. Цікава резолюція по аграрній справі! Перемога селянства над марксизмом! Засідання групи 27.XII. Вуржливі дебати про резолюцію віденської групи. Всі підкреслювали лицепростство і нещирість резолюції.

28.XII. до мене заходив Явотковський /рос.соц-рев/ Говорив, що Жуковський обіцяв дати їм запис докладу Винавченка. От мерзость, зраджує москалями! 25.XII. я ходив до його за книжками. Ненависть і недовіря до Грушевського-Жуковського в групі розростається до нечуваного роздрознення... Хтось на ногу наступив. Я Шрагові послав різку і рішучу відповідь по поводу його надоречних виступів з адвокатством про Груш.-Жуков.

Міжкок плеше дикі річі: с-р мають прийняти участь в Тирнівській "Республіканській Раді УНР". Ого! /27. XII.1920 я зустрів Галицького, який хвалявся "оптимізмом", консолідація йде, есери також, поляки вже дали кошти на утримання 30.000 українського війська/. Міжкок критикує статті Грушевського в "Борітеся-Поборете". Переказує, що ЦК і кам'янецька района рада УПСР думають змінити склад делегації. Міжкок написав якусь брошуру про палкування большевників на Україні.

31.XII. Кінець року 1920.

Вчора здобув багато гарних книжок. Незвичайно здивувався, зустріти сьогодні в книзі Вухарина "Проще хозяйство і імпералізм" також теорію "господарського доповнення" - я думав, що це моя теорія! Нема нічого нового в світі - ех! Але тип літше, бо ще хтось думає так як я.

Завтра мій реферат про "Земельну справу" в групі.

3 січня 1921 року. Прага.

На Новий рік читав у групі доклад на тему: "Земельна справа і наша програма". Вчора сидів дома дома і читав, спочиваючи.

Сьогодні одержав привітання від Шрагів і Чочеля. Лист від Штефана. Пише про новини з "Тарнова". Краєвий Комітет УПСР і Кам'янецький піїхала з України всі разом. ЦК дав якусь дерсктипу про "парламентаризм". Тому йдуть в "Республіканську Раду". Скандал.

Жуковський розпускає чутки, що ніби я пишу такі листи до Відня про його, що т. т. там соромляться їх читати. Мусується, що ніби я "ображаю" Грушевського. Сьогодні приходила делегація від Студенської Громади запрошувати на кутю 5-го січня. А Конференція? ... Славінський має піїхати до Тарнова.

7.I.1921.

Вчора відбулась кутя, яку спорудила Студенська Громада. Запросили мене. Був. Нудьга. Святогорці.

Одержав відомості, що конференція відбудеться в Празі 18 січня.

Провів цілий вечір з "кубашнями" Безкровних і його двома колегами. Козаки як козаки. Думають закладати "партію"... Надумались. Удають з себе дипломатів. Я більше їм говорив про сенс української державності.

12.I.1921.

Вчора реферат про методи громадського будівництва. Вже став мені нудно від порожнечі тутешнього життя. Трапилось переглядати "Економіч. Життя" за ноябрь-декабрь /до 14 грудня/. Сумно. Російська політика звязує всі свої надії з остаточною інкорпорацією України. "Донбас - серце Росії", "Черные бриллианты России"/вуголь/ і т.п. лірика, що вказує на твердий курс проти українства.

Сьогодні якийсь пан вїіз в передню, питаючись "українського міністра"/?/. Говорить по-російському. Коли його спитано признач, щось пробелькотів. Івсь мпирив, ніби йому не дають якоїсь "візи", а тому спроваджено до консуляту... Яке нахабство шпїонів! Чим пояснити цей чудний "візит". Напевне шпїюрка. Чого їм треба від мене? Відні чехи понїшались на шпїонажі і стежать за кожним чужинцем, хоч він богонї духа вишній.....

Сьогодні до Парижу їдуть деякі росіяне на "Установчі Збори", які там скликає Керенський - Авксентьев- Іїнор. Цікаво, як нам треба реагувати на ці Збори? У нас багато є членів російської Конституанти. Я також. Дивно, від скількох законодавчих інституцій має титули: член Центральної Ради, член Рос.Установчих Зборів, член Українських Установчих Зборів. В Укр.Трудовий Конгрес я не йшов. "Прийателі" з партії наших "товаришів" подбали про це: Аркадій Степаненко, Дяченко... Інструкції виходили з "висока"....

Сьогодні радились як і що з конференцією робити. Сузані перспективи! Сварки будуть великі, розклад. Я просто почуваю себе эле. Краще-б напхувати на всякі даремні, порожні конференції та вості далі свою наукову працю.

16.I.1921.

Сьогодні читав підчит "Земельна справа в Галичині". Були різні слухачі. Розповідають, що сьогодні мав-би приїхати Грушевський, бо Жуковського на виїкладі не було.

В Австрії почта, телеграф, телефон страйкує. Тут сьогодні страйкують всі капярні, ресторани і т.п. - кельнери шпїагають 10% з рахунку.

17.I.1921.

Сьогодні приходили Чечель і Шраг. Вони вчора приїхали /з Відня.С.З./. Розмова довга. Після обіду багато говорили про внутрішні зловідносини. Обидва стоять на стороні Грушевського і Жуковського. У фактичну сторону не хочуть і дивитись. Все пояснюють з "кращого боку" для Грушевського - Жуковського, а в гіршу сторону для мене і Ілієвича. Завтра розпочнуться наради. Раніш приїхали Грушевський, Чечель і Шраг тому, щоб за делегидь гуртом приладитися до нарад і намітити свою "тактику".

18.I.1921. Конференція УПСР, Прага.

До обіду вибори президії. Грушевський страшенно хотів бути головою. Одержав... 6 голосів, а заступник Штефан 10 і Христак 8 голосів. Вчора я прохав Шрага, щоб сьогодні перед засіданням сказав офіційно під делегації чи Грушевський є членом партії чи ні. Сьогодні не сказав. Тому я пропонував іншу кандидатуру і не голосував за Грушевського.

Після обіду звідомлення делегації і обговорення його. Звідомлення груп. Зачитано вступ до проекту програми і перший розділ.

19.I.Продовження Конференції.

Прийнято вступ і перший та другий розділ програми. Доклад Христак - відношення до уряду України /Раковського в Київі.С.З./. Не на тому. Характеристика "уряду" - не уряд. Взагалі убійча. Дебата показала, що правда української приказки: "на городі бузина, а в Київі дядько" є вічна. Уряд - не уряд, русифікатори, призначені з Москви, задержують соціальну і національну шизовольну революцію, руйнують економічне життя, нищать пролетаріят, і... вистаки "визнаємо за фактичний і т.п.", та нусимо прохати делегацію, щоб подала заяву до III Інтернаціоналу, щоб і т.д. претонзії. Жалко і стидно. Ці люди не шлічаться від успіху і брехні самі собі.

20.I.1921.Продовження того самого.

Дебати над докладом Христак. Перед обідом голосування резолюції по докладах делегації і груп. Перерва. Нарада нашої групи над проектом резолюції. Ідіотський протест Залізняка проти нашої наради. Мій протест.

По обіді Чечель читав екон. програму. Зізнаний текст! Я зауважив, що понаже текст кинтий, якого я з одного читання вхопити не можу, то я як докладчик, не вважаю можливим: виступати в дебатах без сорйозного знайомства з текстом. Чечель образився страшенно, запідозрили, ніби я його обдурювачу за переробку текста. Бідний чоловік! Він так наелектризований, що найнижша його вигадка стає причиною для шибуксу. Президія не запротестувала ані проти шикватки Залізняка, ані проти гнусної образи, зробленої мені Чечелем, який вжив слово "негідний", додавши... "товаришського соціалістичного неводження"... Я пояснив і випадав, щоб конференція рішила чи я образив Чечеля? Груш. розуміється не поставив цього питання. Шраг, як звичайно, виступив проти, "інцидент вичерпаний", Христак також. О, яка гидота!... "соціалісти". Чечель потім "включив глибокий жал", "взяв свої слова назад"... Ліквідовано. Але було великого сподівання поведінка Грушевського! Грушевський сьогодні заявив /поряд обідом/, що вступив у партію, зв'язав себе з її долою і т.п. Я привітав цю заяву....

Але який гнусний, гидкий донь у мою життя!

Я спокійно давав пояснення до екон. розділу і читав культурний... У вчорі на прикінці знов шикватка Залізняка. Я заявив, що єдиною формою ліквідації - хай Залізняк візьме свої слова назад, а президія закличе його до порядку.

21.І. Продовження тогож самого.

Сьогодні я не пішов, передавши записку, що хворий. Горло болить, нежить, голову лопить, нерви зовсім зіпсувалися...

Те саме... Коли ближче підходю до людей, то знов відкидаюся з жахом: назад від гідоти їх... Скінчено. Грушевські, Луковські, Шраги, Християни... вони не були і не будуть соціалістами. Найпорядніший Чечель, але й його захопила брудна хвиля. Шефли тримається "строного нейтралітету".....

Конференція мабуть скінчиться завтра вранці або сьогодні...

Дішні - дішні річі.

Позавчора я заявив, що мое ім'я фігурує в списку лекторів Соціологічного Інституту через непорозуміння.

Але як гарно і спокійно дома. Так би собі вік просидів біля книжок і думок. Це завидна доля! Але йти між люди... Я вже стільки маю од їх. На світі є гарні люди. Це одишні.

У вечері.

Одержав вістку з Парижу, що "Установчі Збори" виступають від імені усієї був. Росії. Приїхали Григорієв і Вхонський. Я одвів їх до гурту. Саме Християк лагодився свою резолюцію проводити про уряд Раковського. Григорієв сповістив, що ЦК УПСР арештований. Це незадоволення політикою Закордонної Делегації. Це схвилювало Грушевського. Перерва до ранку.

Сьогодні, доки мене не було, пражська група зробила скандал: потребувала, щоб президія вибачилася, що вчасно не зробила заходів, аби мене не ображувало. Президія зробила все під загрозою, що пражська група покине конференцію.

30.І.1921.

Конференція закінчилася в неділю 23.І. Доклади Григорієва зробили враження. Резолюції компромісні. Ми не голосували пункту 4 резолюції про уряд Раковського. Поведення Грушевського і Ко в цю час було нерве, гідко.

Шраг поїхав до Берліну, невідомо чого. Додаюся, що повів резолюції на ухвалу Кона. Не дарма заряджено було "короткий протокол".

У вівторок договорилися про книжку. Запропонували мені ще 3 тисячі. Разом за 24 аркуші друку 16 тисяч! В журналі рахують по 500 чк. за аркуш. Грушевський і Жуковський забрали бібліотеку Соціологічного Інституту у Ілж.Пилипюка за одні донь.

Думаю, що без жорстокої боротьби з новими авантюристами не обійдеться. Грушев. і Лук. тільки сьогодні поїхали до Відня, а поклали конференцію браком часу. Я певен, що Шраг не заїде до Праги по шляху з Берліну.

Позавчора вернув з Парижу Краковський, якого не прийнято на приватну нараду "Установчих Зборів".

Позавчора Микола Пилипюк довідався, що ес-ери приїхали з Парижу /Чернов і Ко/. Григорієв поїхав на розмову до Випишюка. Чи з того що буде?

В четвор /27.І./ був у д-ра А.Міцка. Познайомився з головою Земельного уряду /Ч-С уряд.С.З./. Міцок - розумний чоловік. Теоретичні погляди близькі до моїх.

Чехи бояться весняного наступу москалів. Я думаю, що наступу не буде, бо Московщина і Україна знищені. Випадково вчора зустрів Шюліка /Чеха/, що приїхав 8 донь тому з Рівного. Розповідає про самостійницький наступ солян: проти Польщі і проти Москви. Знищення на Україні велике. Соляни продають коні полякам, перевозять через кордон контрабандою. Відна Україна! Військо скрізь московське. Мобілізованих українців одправляють в Іскошину. Біля Коростеня і Київля повстання.

Далі буде.

Івж.С.Зеркаль.

МІНУЛІСТЬ І МАЇБУТНІСТЬ УКРАЇНИ.

Продовження.

При відкритті Конгресу зареєстровано по одних джерелах 300 депутатів/П.Христюк, ІУ. ст.60/, по других 400 депутатів, в тому 36 депутатів від З.У.Н.Р./І.Маєпа, І., ст. 88/.

Свою працю Трудовий Конгрес розпочав в тяжкі дні: з півночі і зі сходу лютим ко тилися Московські вандали і пелі з собою найгірших китайських, латинських, мадярських і інших, щоб завоювати Україну, знищити її державну сувереність і повернути колоні альну систему економічної залежності. З півдня і південного сходу Антантські окупа ційні сили і Московські чорносотенні монархістичні генерали: Денікін, Краснов, т.зв, добровольча армія, в якій не бракувало реакційних, поміщицьких і багачьких сілків - козаків українського роду, також донські, кубанські, терські і інші козаки. Зі захо ду чигали сусіди Польща і Румунія, щоб і собі упрімати Української землі.

На внутрішньо-українському фронті стався розкол в поглядах на соціальні і земель ні проблеми в Українській Народній Республіці.

По своєму формально-партійному складі Директорія і Рада Міністрів були коаліцією соціалістичних і ліберально-поміщицьких, дари що вони закінчувалися "соціалістична".

Трудовий Конгрес складався тільки з соціалістичних партій по формі і по змісту: УПСР - 3 групи і УСДП - 2 групи та делегація З.У.Н.Р., що мала в своєму складі ріж них партійних делегатів.

Отже Трудовий Конгрес складався з таких груп і течій:

1. Українська Партія Соціалістів - Революціонерів, центральна течія.
2. Українська Партія Соціалістів - Революціонерів, ліва течія - боротьбісти
3. Українська Партія Соціалістів - Революціонерів, права течія, неформальна організа ційно і виступали тільки кілька осіб.
4. Українська Селянська Спілка.
5. Українська Соціалістично-Демократична Робітничка Партія, офіційна течія-меншевики.
6. Українська Соціалістично-Демократична Робітничка Партія, ліва течія-незалежні.
7. Українська Партія Соціалістів - Інтернаціоналістів, які виступали тільки ради де монстрації.
8. Галицькі і Буковинські делегати різних партійних приналежностей: соціалісти і антио ціалісти.
9. Непартійні інтелегенти, під цією "фірмою" виступали в переважачій більшості пере конані опортуністи, консерватисти, аक्रохоні - збіднілі наші поміщики, міщани і взагалі противники соціальних поступових програм.
10. Партії національних меншостей України - різних переконань.

Переважаюча більшість депутатів належала Селянській Спільці і робітничтву, але це була пасивна маса, що служила голосуючим матеріалом для тих, що втіли свої агіта - ційні промови і красномовством зібрати собі їх голоси.

Політична розгра по всіх питаннях відбувалася поміж інтелегентними партійними ке рішниками. Соромно це писати, але об'єктивна історична правда є такою.

Роб читач міг зробити свій власний посудок про історичні акти Трудового Конгресу, наведемо твердження деяких авторів.

І.

"23 січня Конгрес відкрито святком об'єднання Західньої і Східньої Українських Рес публік в одну Соборіту Українську Народню Республіку. Було відчитано відповідні Деклярації Національної Ради ЗУНР і Директорії й урочисто закріплено злуку. Та свято злуки затемнювалось загальним тяжким станом Республіки. Треба було не святкувати, а шукати порятунку від катастрофи, що наближалась. Конгрес хвилювався. Військова атмосфера, що панувала тоді в Ілліні, чутки про те, що січовики можуть розігнати Конгрес, коли він піде вміно, не сприяли продуктивній і спокійній робо ті. Тимчасово сформовано колективну президію: обрано М. О д р и н у /від УПСР і від Селянської Спільки/, С.В і т н к а /від УСДП - Галичанин/, Т. С т а р у х а /від більшога галицьких партій/; одне місце було визначене для більшога інших партій,

однаке ці партії одмовились взяти участь в президії; голову мала налітити найбільша фракція - селянська /у.о.р./, але до цього, так і не прийшло; у фракції йшов тяжкий внутрішній процес, який так і не закінчився через припинення Конгресу. Секретарями Конгресу були: С.Б а ч и н с ь к и й /тоді у.с.р. - від селянської спілки/, В. З о л о ч а н с ь к и й /від у.с.-д./, І. Б і с к /рос.с.-д./, Л.Гаврилюк /від рос.с-р/, В о р о н а й /від соц.-сам./.

Промова Голови Директорії, виголосжена на засіданнях Трудового Конгресу 25 січня, в великій мірі передбачала рішення Конгресу. Коротко її зміст був наступний:

"Коли українська демократія переконалась, що влада гетьманська все більше поширюється і жорстокоєтся на насильства над трудовим народом і коли стало ясно, що відбувається зрада нашої держави, збудованій з такої труднощами, - говорив В.Винниченко, - тоді вирішено було взяти всіх заходів, аби скинути ненависне ярмо. Довго обмірковувалося це питання різними партіями. Одні гадали, що ще час не настав, а друга частина демократії - соціалістична - гадала, що треба повстати і здобути волю народові. До цієї останньої думки вело ще й те, що чороз насильства гетьманських прибічників і германських генералів українській нарід загубив віру в свої партії, в своїх провідників. Отже для відновлення цієї віри, для об'єднання партій з народом необхідно було розпочати боротьбу, бо, хоч би її побили нас в цій боротьбі ця ціль - об'єднання з народом - була би досягнута.

Представники партій, які рішили робити повстання, вели переговори і з Німцями і з представниками совітської влади, Мануїльськими та Раковськими. Німці пропонували залишити думку про повстання зовсім, а з Мануїльськими та Раковськими уклались в наступуючу: 1. Совітська Російська Республіка признає самостійну Українську Народну Республіку; 2. Признає демократичний лад на Україні; 3. В Українській Народній Республіці забезпечується вільне існування і праця партій комуністів, з тим однаке, що цій партії не вільно захоплювати владу збройною силою /? С.З./; 4. Встає питання товарообігу України з Росією і 5. Совітська Росія годиться на повний нейтралітет України. Як ж торкається реальної допомоги нам в боротьбі проти гетьмана, то представники совітської влади заявили, що вони не можуть зробити більше того, як тільки робити демонстрації на фронті з метою відтягнення частини гетьманського війська /? С.З./."

Закінчив Винниченко свою промову помістю в тому, що у к р а ї н с ь к и й н а р і д с а м в п о р я д к у в с в о є ж и т т я, ш о в і н н е д о з в о л и т ь н і к о м у с і с т и с о б і н а ш и ю.

"За В.Винниченко пішли інші промови. І знову, як і, приблизно, рік тому /в грудні 1917 р. на Всеукраїнському робітничо-селянському та солдатському з'їзді соціально-економічній, класовий момент в українській революції було загашено моментом національно-політичним. Питання про радянську форму влади знов було цілком ідентично з питаннями національного поневолення України Московською. Національний момент робив такий вплив, що не те що промови представників радянських соціалістичних партій /УПСР-боротьбістни, УСДРП-незалежники, УС-РП-інтернаціоналісти.С.З./, а навіть промови фракції української партії соціалістів-революціонерів центральної течії, що пропонували передати владу конгресові і організувати владу в Українській Республіці в центрі і на місцях на трудовому принципі, не знаходили співчуття більшості конгресу. Під час фракційних промов, що почались 26 січня, конгрес робив на дещо інше суїне враження.

Фракція української партії соц-революціонерів /центрального течія/, що могла, при умові внутрішньої спільності, єдності своїх позицій і рішучого переведення їх в життя, відіграти рішуче ролі в цій важкій моменті української революції, - розбавлена елементами з селянської фракції, розбилась, поклалась на праве і ліве крила, які не могли знайти спільної платформи, і в результаті виступала і голосувала /відповідно до свого поділу/ за різні резолюції.

Фракція українських соціально-демократів /офіційна партія/ прикладала всіх сил, щоб утворити на Конгресі дрібнобуржуазну, націоналістично-попівничу більшість, залучуючи до себе так звану галицьку фракцію /що зовсім не орієнтується в обставинах і складалась з представників дрібної, переважно селянської, галицької буржуазії/ та правницю селянської спілки.

Пропозиції і промови представників радянських соціалістичних партій /промова ліво го укр. с.-р. Тараненка, укр. незалежника Зіновєва, пізніше бундістця Рафеса/ зустрічались криком та сміхом. Найкращий натяк на необхідність шпур з Сопітською Росією, на передачу влади в Українській Республіці робітничо-селянським радам, викликав обурення з боку, розпаленої відповіддю промовами й агітацією галицької та соц.-демократичної фракції.

Отамани - Петлюра та Коновалець - закликали до рішучої боротьби з російськими бандитами, випадали під Конгресу одобрення своєї контрреволюційної політики, погрожувавши репресіями лівим партіям і запевняли, що переможуть всіх і все.

Члени Директорії вели друмлячу політику. Вони тільки для "годиться" заявили, що готові уступити свою владу Конгресові, на ділі ж не тільки не виявляли бажання уступитись, а навпаки - все ясніше давали відчуття /примха Петлюри на Конгресі, переговори с.р. з Швецією з пропозиціями виходу з Директорії і т.д./ що вони її не думають уступати з своїх місць.

Таке загальне враження справив Конгрес. Розумні, холодні слова губились в атмосфері піднятих націоналістичних, дрібнобуржуазних настроїв.

Докладніше представлення про позиції окремих фракцій Конгресу дають промови їх членів та фракційні декларації, деякі з котрих тут і наводимо."

I. Декларація УСДРП - незалежних, зачитав Зіновєв, дня 26 січня 1919 року:

"Могутні повстання українського трудового селянства і робітництва зметено на Україні гетьмансько-поміщицьку реакцію, посажено тут сім'ю тієїжого імперіалізму. Народні працюючі маси з нечуваною силою стали зброєю на боротьбу з гнітом, визиском і неволею. Ця українська волюка революція, відбуваючися в формах і тонах національно українських, в той же час тісно зв'язана з ходом світових подій і з західно-європейською революцією. Повалений у Німеччині революцією німецький імперіалізм, ослаблений в своїй силі на Україні, дав відповідні умови для успіху української революції. В умовах європейської соціалістичної революції, що захопила вже велику частину світу, будучи тісно зв'язана з нею, українська революція набирає ознак соціалістичної революції і висовує завдання основного перетворення, як економічних, так і політичних відносин по принципу соціалістичному.

Соціалістична революція в першому своєму стані приводить до розпаду старих імперіалістичних держав і до утворення низовишми народами нових національно-державних організацій, в формах і тонах яких і відбувається даліший процес перетворення національної революції в соціальну і перебудова економічного життя, і тому й українська соціалістична революція для свого успішного, племінного й органічного розвитку вимагає забезпечення для неї національно-державних українських форм. Таким чином, в сучасний період соціалістичної революції Українська Республіка, не виключаючи угод і союзів для спільних цілей з іншими соціалістичними республіками, повинна в інтересах революції боротися своєю незалежністю, як повний національний і економічний організм.

Директорія У.Н.Республіки зуміла правильно вибрати момент для виголошення гасла повстання в українські народні маси; вона дала організаційні зародки тої ячійки, круг якої ширяла могутня народня збройна сила. Директорія відіграла в українській революції свою велику організаторську роль. Але вона не змогла удержатись на тому шляху, який повинна розвиватися українська соціалістична революція, вона не змогла оцінити тих завдань і цілей, які висунуто світовою революцією, вона

не стала на твердий соціальний ґрунт і туди розжита та соціальний фундамент, на якому лише й мала укріпитися революція. Причинили цього є, як сама структура влади Директорії, так і та обстановка, в якій їй довелося провадити свою діяльність. Характер складу Директорії, як коаліції національних революційних українських партій, і відсутність ясно вираженого класового характеру її /а соціалістичну революцію тільки й може переподати класова влада/ опріділяли жистий і нерішучий характер її політики, як внутрішньої, так і зовнішньої. Виключили гасло диктатури трудячого народу, Директорія.../кілька уступів, що характеризували політику Директорії, конфісковано цензурою. Автор./.

В великій мірі до цього ходу подій спричинилося міжнародне становище України. Опинившись між двома сторонніми силами - з одного боку, Світова Росія, а з другого, імперіалістична Антанта - Директорія, з страху перед Антантою не зайняла відносно неї рішучої позиції. В той же час наступ російського совітського війська і авантюра Правительства Пятакова спричинилися до того, що урядовий курс політики на Україні пішов вправо, а не вліво, як то го можна було сподіватися. І в результаті ми маємо війну з соціалістичною Росією і можливість союзу з імперіалістичною Антантою. Ми не можемо цього допустити. Односторонній шкід з цього становища, який зможе удержати революцію і не дасть її роздушити, який дасть організувати гасла революційних мас і поведе їх до боротьби, - це є як найшвидша передача влади робітничо-селянським радам.

Трудячий Конгрес - не є під жисткої й двохсторонньої політики Директорії. Скликаючи Трудячий Конгрес, Директорія мала намір задовольнити, як соціальні сили, так і імперіалістичні, і не задовольнила ні тих, ні других. Ми не можемо вважати Трудячий Конгрес правдивим представництвом революційних мас України, як по його конструкції, так і по умовам, в яких переходили вибори до нього. Новідповідно значінню в народно-господарчому житті представництво робітництва; позбавлення прав участі в Трудячому Конгресі революційного війська; одночасне скликання Трудячого Конгресу і рушування органів трудячого народу чи недопущення їх існування на місцях: проведення виборів при умовах урядового наряду, без свободи агітації; скоєність і спільність виборів в несприятливих умовах військового часу, - все це позбавляє Трудячий Конгрес правдивого в ньому представництва революційних мас і не дає йому ніякої сили в його роботі, бо немає тих органів, на які б він міг опертися. Через те, коли Директорією буде передана йому вся повнота влади, Трудячий Конгрес не має права задержувати її в своїх руках а повинен передати цю владу справжньому, єдиновладному до передання в життя величезних завдань української соціальної революції представництву революційних мас - робітничо-селянським радам.

З огляду на все вищесказане, фракції незалежних української соціал-демократ. робітничої партії на Трудячому Конгресі шмагає од його слідувачого:

1. Одержавши од Директорії всю повноту влади в Українській Республіці, Трудячий Конгрес не задержує її в своїх руках, а передає єдиновладному представництву сили й волі революційного селянства і робітництва - радам робітничих і селянських депутатів.
2. Трудячий Конгрес оголошує Україну незалежною Соціалістичною Республікою.
3. Трудячий Конгрес пропонує російському совітському урядові приступити до мирних переговорів і згоди між двома соціалістичними республіками.
4. Трудячий Конгрес шмагає шходу з України чужостороннього імперіалістичного війська і неутручання імперіалістичних держав в українські справи.
5. Трудячий Конгрес складає тимчасове робітничо-селянське правительство з представників партій і груп, які стоять на ґрунті влади рад, якому доручає повести по повній, виробленій Конгресом інструкції, передачу влади робітничо-селянським радам і скликання Конгресу робітничо-селянських рад України, який вже і має утворити нормальний лад Української Соціалістичної Республіки.

Рад і організувати постійний уряд.

6. Після цього Трудовий Конгрес повинен розпуститися!"

"Як бачимо, позиція незалежних тогочас з тою позицією, яку зайняв ще перед Конгресом Центральний Виконавчий Комітет Всеукраїнської Ради Селянських Депутатів./Гляди "УГСлово" чис.8, 1956, стор. 187- 188/.

Подібну позицію займали і українські соціалісти-революціонери лівої /боротьбисти. С.З./, будівельці й деякі інші не-українські радянські партії."

Українська Партія Соціалістів-Революціонерів, центральна течія, під натиском фракції селянських депутатів, яка повністю прилучилася до фракції УПС-Р-центру, розкололася на 2 групи: ліва, що собою представляла ядро партії і права, що прийняла тези УСДРП-офіційної течії. Розкол стався по питанню відношення до Директорії і нової майбутньої радянської форми влади. М.Грушевський займав позиції лівої групи, енергійно обороняючи трудовий принцип й інтереси соціалістичної революції проти натиску Директорії. Після довгих дискусій з великою труднош вдалося УПСР-Центрові ухвалити декларацію, яка була прийнята значальною більшістю голосів цілої фракції. Ця декларація на Трудовому Конгресі зачитав М.Лобинський.

II. Декларація УПСР - центральної течії:

"Заслухавши справоздання голови Директорії про причини піднятого під її проводом повстання проти гетьманщини, про ті обставини, в яких воно розвивалось, про напругу окремих партій роботи, груп і верств населення Української Народньої Республіки, а також доклади народніх міністрів про міжнародне положення України і роботу уряду, як під час повстання, так і після його завершення, фракція українських соціалістів-революціонерів центральної течії - виразниця волі трудового селянства і робітництва - обміркувала ці відомості на своїх засіданнях і, на підставі інформацій і наказів, одержаних депутатами на селянських з'їздах, прийняла в своїх нарадах до таких думок:

- 1.Відновляючи свою діяльність у державнім органі Української Народньої Республіки перервану в Центральній Раді насильним актом германського війська, фракція с-р. перед усім пропонує Конгресові висловити протест перед усіма державами світу проти цього нечуваного ганебного насильства і порушення суверенності УНР, заподіяного германським військом.
- 2.Продовжуючи соціально і політично будівництво Української Народньої Республіки, розпочато Центральною Радою, виразницю волі трудового селянства і робітництва, і продовжено його новою революційною владою, Директорією, - фракція у.с.-р. - центральної течії Трудового Конгресу підтримує гасла, під котрими йшла діяльність цієї фракції в Центральній Раді, обстоює відновлення законів Центральної Ради, утверджує закони, ухвалені Директорією, як основу, і, стоячи на ґрунті охорони інтересів українського трудового народу та політичної незалежності, яко гарантії переведення їх в життя, вважає завданням Конгресу - шукати внутрішнє заспокоєння і приворнути зовнішній мир, шляхом повного задоволення соціальних потреб і національних ідеалів трудового народу України.
- 3.Але боруючи на увагу важкі події, які зайняли в житті українського народу за останній рік: руйнуючу роботу буржуазних верств і тяжкі кризиси, заподіяні українському трудовому народові, і оцінюючи великий подвиг українського трудового народу, котрий виключно своїми силами виволопив свою країну з-під гетьмансько-поміщицького ярма, фракція УПСР /центральної течії.С.З./ вважає, що цим повстанням трудового народу почалась нова ера соціального будівництва і національної творчості, і через це кладає в їх основу трудовий принцип, як єдину гарантію успіху в будівництві нового життя.

4. В сфері соціального будівництва фракція стоїть на принципі с о ц і я л і з а ц і ї з о м л і, конкретизуючи його, згідно з умовами окремих місцевостей; в робітничому питанні, фракція підтримує і провадить в життя принципи, покладені в основу робітничого закону Центральної Ради.
5. Виходячи далі з покладеного в основу трудового принципу і маючи на увазі інтереси робітництва, а також інтереси загально-державні, фракція вважає за необхідне на ц і о н а л і з а ц і ю приватних замішниць, цукроварень, фабрично-заводських, фінансових та інших підприємств широкого суспільного значіння.
6. Для переведення в життя і закріплення с о ц і я л ь н и х з д о б у т к і в р е в о л ю ц і ї н у с и т ь б у т и в і д п о в і д н о с к о н с т р у о в а н и й д е р ж а в н и й а п а р а т.

Беручи в основу принцип децентралізації влади і широкої областної автономії, зазначений в Конституції Центральної Ради від 29 квітня 1918 р., і розвиваючи його, згідно прийнятому трудовому принципу, фракція визнає, що державні органи влади - як в центрі так і на місцях - м у с я т ь н а л е ж а т и к о л е к т и в а м, о к л а д е н и м і з п р е д с т а в н и к і в т р у д о в о г о л ю д у - с е л я н і р о б і т н и к і в, обраних на основі рівного, безпосереднього виборчого права, способом таємного і пропорційного голосування /Таким чином через рівне виборче право фракція хотіла забезпечити в органах робітничо-селянської влади відповідне представництво малоземельному і безземельному селянству України і тим споріднити їх з селянством/. Т а к и м и к о л е к т и в а м и м у с я т ь б у т и с і л ь с ь к і, волосні, повітові і губерніяльні трудові ради с е л я н і р о б і т н и к і в, - котрі, маючи в межах своєї території певні права і підлягаючи одна другій по інстанціях, будуть підпорю і допомогою в переведенні зазначеного соціального будівництва і забезпечення від адміністративної розрухи та анархії.

7. Органом верховної влади має бути В с е у к р а ї н с ь к и й К о н г р е с Т р у д о в о г о Н а р о д у із депутатів обраних по вище зазначеному способу, а виконавчим органом - відповідальна перед ним Рада Народніх Міністрів. В е р х о в н а в л а д а з а р а з н а л е ж и т ь н и н і ш н ь о м у К о н г р е с у Т р у д о в о г о Н а р о д у У к р а ї н и.
8. Стоючи на ґрунті суверености та незалежности УНР, спираючись на право самоозначення народів і маючи перед собою факт вільного прилучення західних частин УНР, фракція сподівається в скорім часі повного об'єднання всіх українських земель в єдину Українську Трудову Республіку.
9. Фракція зазначає, що український трудовий народ не має жадних ворожих агресивних намірів і кладе в основу взаїмовідносини з сусідніми народами нейтралітет і мирне співжиття, але всяке порушення такого нейтралітету буде обороняти збройною силою.
10. Для можливости переведення в життя намічених ідеалів, на думку фракції, являється необхідним: утворити аполітичну та дисципліновану народню армію. Зазначивши свою позицію в питаннях соціального будівництва і національних ідеалів, фракція УСР центральної течії з цієї трибуни закликає трудовий народ України до оборони збройною рукою незалежности і нейтральности УНР, а Трудовий Конгрес до енергійної та напруженої роботи в напрямку як найскоршого переведення в життя висловлених в цій декларації ідеалів".

Хоч ця декларація була найбільш компромісовою, а всеж при прийнятті цієї пропозиції на фракції, при голосуванні р е з о л ю ц і ї про сучасний момент і про відношення до Директорії, фракція розкололася на т р и г р у п и: а/права частина фракції пішла за УСДРП-офіційники, б/центрально частина утрималась від голосування і в/ліва частина заперечувала свою декларацію, яку зачитав на Конгресі Арх. Степаненко.

Далі буде.

С.Хмелівський.

Л Я Х О М А Н І Я .

Наські папентовані "каварнянські революціонери" з Торонта і "Гомону України" при святують досить міцня польській зажерливості, подають влучні константації польської еміграції, але ніколи власних висновків. Црб бути добрими!

"УГС" ч.6, 1956 відстило замітку про думку "Гомону України" і додало свої висновки, а наш старий селянський поет, але не ляхоман і не святоюрського духа, відстинив вірш, в якому були йтакі станси:

"Жалко, жалко було Ляхам
Вкраїнський Львів кидати!
А мусіли стріли-голов
З Львова утікати!
.....

Позволь брате заспівати
Мені в козушці -
Там тобі призначено
Пастки польські сплині!
.....

Боже, Боже! Цб за лемент
Ляхи знов підняли!
Навіщо ці Гайдамаки
"Польський" "Львуф" забрали?
.....

Та ще й цього доживося:
Црб й той "олавишши"
Без тяти буде утікати
Як цей дідовиша!

Це з того твору нашого селянського поета, що пише не на замовлення і не за гонорари, але те пише, що йому підказує шире трудове селянське серце, що йому розум диктує, що виведуть пером на папір трудові руки.

Наш селянин ніколи не зраджував рідної батьківщини - України, як це трапляється досить часто із здеклясованими інтелігентами, які часто говорять, пишуть і роблять за Юдини серебреники. За це нас названо "наськими імперіялістами" а нашого селянського трудового поета "припідписаним віршомазом". І це кваліфікація!

Та вже серце зашпало в "наських каварнянських революціонерів" за наші висновки і прогнози: "Нехай собі поляки думать по своєму, але Ялітиська постанова потріває в теперішніх Польських границях, до чергового світового конфлікту.... Польська еміграція це передбачає і тому вона кидається як в гарячі".

Тут ясно сказано, що Польща впаде під час третьої світової війни: вона стане агресією з одного боку Німеччини /дарма якої/, а з другого - СССР, формально цю роль буде доручено УССР. УССР тепер формально самостійна, а фактично федеративна в т.зв. СССР. Не любо для нас, але факти вперта річ.

З цього "грамотні" писакки з "Гомону У." роблять свої "розумні" висновки:

"Бруклінські шаповалінці в за федерацією з Росією і за тими, щоб за прикладом Сталіна і Гітлера, поділити Польщу між Німеччину та... Україну /Хоч би й у федерації з Росією!/"

Відношення Шаповалів і шаповалінців до Москвишани і до москалів, взагалі в цілому, відомо не від ніпні і тому не будемо тут зупинятися на несовістних наклепах "націоналістів - революціонерів" з "Г.У". Вони - з "Г.У". озлоблені, що

колишні їх однокласники з ОУН шперидили в непередрішенстві в польській "квестві", то му не шукають об'єктивних причин, щоб запобігти ляхові, а ще в те лихо пруться. Їм стало Польщі і поляків жалко і стають в їх обороні проти "наських соціалістів" і "імперіялістів", та слова висловлені в нашій статті проти поляків: "... і тому кидаються як в гарячі" перефразовують проти нас: "насправді кидаються як в гарячі". Нам нема чого кидатися, ми працюємо н е з а л е ж н о, кидаються тільки ті, що шукають легкого хліба, шукаючи ріжні орієнтації та зраджуючи національні інтереси поневоленої України і готові далі зраджувати.

Ні з сього, ні з того обурилися на нас "наські революціонери" за наші прогнози, і стають адвокатами відвічних ворогів України - проти українців. Нічого, патріоти! Ціи вони доказали, що й вони такі самі непередрішенці як і ті попередні, про яких ми згадали в попередніх числах "УГС" в статті під цією самою назвою.

I, XII. 1926 ЭТИПО.

І К Р О Ї Д И.

15.VI.1956 Віце-Президент Республіки Індії д-р Сарвапалі Радхакрішна виконав ви-
зиту К.Ворошилову у Москві. Після кілька денного перебування в ССРСР Віце-Президент ви-
їхав 19.VI. в дальшу подорож з ССРСР.

19.VI.1956 до ССРСР прибула група англійських боксерів: Т.Ніколс, Т.Спікенс, Р.
Мактагард, Д.Ренн, Р.Редруп і інші.

21.VI. до Києва прибув на гастролі американський співак Жан Піре /тенор/.

25.VI. через Баку до ССРСР прибув шах Ірану Могомед Реза Пегмеві зі своєю дружи-
ною і оточенням: міністром торгівлі Ібрагім Кашані, сенатор Могомед Саель, генерал
Яздан Панаг, церемоніальнийстер Могсен Карагазлу, сенатор генерал Джаганбані, генерал
Ляді, депутат меджелісу проф. Гамід Агі, егермайстер Абольфат Ашабе, ад'ютант шаха
Ардершір Загеді, начальник гвардії генерал Нематолла Насірі та група іранських журна-
лістів. 6.VII. всі перелічені прибули до Києва, 10.VII. відїхали на "родіну"!

26.VI. до Києва прибула делегація Червоного Хреста ЗДА, під керівництвом голови
Ч.Х.ЗДА п.Елсуорта Банкера. 27.VI. виїхала до Сухуму.

29.VI. з Москви відлетіла до Лондону англійська військова делегація, що перебу-
вала в ССРСР кілька день. Делегацію очолював міністр авіації Н.Вітч і заст. голови по
вітряних сил Англії маршал А.Чапмен.

2.VII. після щедрого гостювання, виїхала з Москви до Франції, кілька днів пере-
буваюча делегація Французької Комуністичної Партії. В делегацію входили: Фажон Етьєн,
Роше Вальдек, Сервен Марсель і інші.

2.VII. до Москви прибула державна делегація діячів Камбоджі: колишній прем'єр
принц Нородом Сіанук, теперішній прем'єр Кім Тіт і голова національних зборів Ун
Шанг Сун та інші. Зустрічали "сам" тов. М.Вулганін і "сам" тов. Г.Маленков та інші.

3.VII. Голова Президії Верх.Ради СРСР К.Ворошилов та генсекретар ЦК КПСР прий-
няли з найвищими ознаками пошани генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй
містра Дага ГАММАРШЕЛЬДА, який перебував в ССРСР на запрошення уряду. 5.VII. міністр
закорд. справ ССРСР Д.Шепілов влаштував в честь гостя прийняття. На прийнятті, крім
самого Д.Гаммаршельда були ще й його товариши з О.Н.: І.Черншов, Л.Фіншпарк, С.
Братчиков та голови дипломатичних представництв акредитованих в Москві. 7.VII. Гам-
маршельд виїхав з ССРСР.

7.VII. до Москви прибула делегація Бельгійської Комуністичної Партії в складі:
секретаря компартії Бельгії Еріста Бюрнеля, Тео Дежеса, Берта ван Гооріка і Рені
Жіліса.

9.VII. до Києва прибула з Італії делегація італійських партизанів. Партизанів
прийняв С.Коспак /говориться про дезактивізацію фашистівської Італійської армії, що по-
магали Гітлерові поневолювати Україну в роках 1940-1943/. В делегацію входять: Арі-
го Болдріні /голова/, Вальтер Неронці, Владіміро Россі, Джеріо Соларі, Маріо Андреїо,
Джангуїоло Боргезі, Антоніо Дзокколі, Альберто Козаттіні і Діно Роберто.

10.VII. до Москви прибула делегація комуністичної партії Великобританії в скла-
ді: Гаррі Полліт, Джон Голлан і Берт Рашельсон.

10.VII. до Москви прибула делегація Італійської Комуністичної Партії в складі:
секретаря ЦК Джанкарло Пайетта, членів ЦК Челесте Негарвілле, Джакомо Паллегріні і
Паоло Роботті.

14.VII. М.Хрущов прийняв на аудієнцію американського інженера Г.В.Моргана, який
сюда прибув як турист. Морган брав участь у будівництві Московського метрополітену
і був нагороджений за свою роботу орденом Трудового Червоного Прапора.

14.VII. до Києва прибула група Канадійських соціально-демократів, яку очолює лі-
дер пропінційної партійної організації Альберта містер Уільям Фрвін та Флойд Джонсон.

У В А Г А ! Видавництво "УГС" має намір видати книжкою листування Миколи Юхимовича
Шаповала. Всіх тих, хто має в себе листи під М.Ю.Шаповала, просимо ласкаво надіслати
позичково до редакції "Українського Громадського Слова". Листи будуть звернені. Ред.

УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СЛОВО

UKRAINIAN COMMUNITY WORD

НЕЗАЛЕЖНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ СУВЕРЕННО-СОБОРНИЦЬКОЇ, ТРУДОВО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
І РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ДУМКИ.

ВИХОДИТЬ МІСЯЧНО

Видає: Українська Громада імені Микити Шаповала в ЗДА. Редагує: С. Зеркаль

Передрук статтів або їх частин дозволяється, але тільки з зазначенням джерела.

Статті підписані власним прізвищем автора, не завжди висловлюють погляди чи становище редакції і за них відповідають самі автори.

За надіслані до вміщення в журналі статтів, поезії, наукові праці то-що редакція не виплачує авторам ніяких гонорарів і не вступає з приводу цього в ніяке листування.

Редакція застерігає собі право скорочувати надіслані матеріали і правити мову. Редакція не вступає в ніяке листування з авторами з приводу цього. Незамовлені і не використані матеріали звертаються лише тоді, коли автор матеріалів виразно це собі застеріг і коли долучив заадресовану до себе коверту з відповідною поштовою оплатою.

Передплата виносить: річно 3.50 дол., піврічно 1.80 дол. Поодинокі число 30 цент.

Всі листування і пересилання грошових внесків просимо засилати тільки на подану адресу.

P. O. BOX 103, BROOKLYN 25, N. Y., U. S. A.

Рік IV.

Новий Йорк, Жовтень 1956 р.

Чис. 10/46/.

З М І С Т :

1. Михайло Грушевський - 90 років від народження.....	Стор. 219.
2. Антоніна Антонівна Шаповал. 360 років від дня злочину.....	" 221.
Карпатська Україна. Кошовий Яків Кухаренко. Українське зібрання у Львові. Револуція в Росії 1905 року. Христя Алчевська: Тихо небо вечеріє.....	" 222.
3. М.Шаповал: Гандрівне. Продовження.....	" 223.
4. С.Зеркаль: Інгулість і майбутність України. Продовження.....	" 229.
5. В.Ч-к: Душки лемка про Ленкішину.....	" 235.
6. В.Челак: Вороги... С.Хмелівський: Наші гранші і шедрі патріоти з УГВР.	" 236.
7. Петро Карманський: Гинь революціонера.....	" 238.
8. На Кубані - Землі Українській.....	" 239.
9. 300 років неволі. Ів 200 кріпаків. Швейки чи Прагівські Українці.....	" 240.
10. С.Пронівський: Сузький канал.	241 - 242.

М И Х А И Л О Г Р У Ш Е В С Ь К И Й

29.IX.1866 - 25.XI.1934 - 29.IX.1956

У вересні місяці цього року поминуло 90 років з дня народження і 22 роки з дня смерті нашого великого вченого історика і соціолога Михайла Сергійовича Грушевського, першого президента Української Народньої Республіки.

М.С.Грушевський помер не власною смертю, йому поміг померти своїми "ліками" лікар Хургін в санаторії в Іслюководську, на Кавказі, 25.IX.1934 р./"УГСлово" ч.II, 1955/.

Велич М.С.Грушевського заслуговує на те, що всі його багатогранні події зв'язані з його життям будуть ще довго цікавити українське суспільство не тільки сучасників, але й майбутні покоління.

Подаємо тут один спогад.

Процес СВУ. Смерть і похорон М. Грушевського.

На початку березня 1930 р. мій чоловік, хворий на тяжку форму "Паркінсонової хвороби", за порадою лікарів ліг у клініку для нервових хвороб, колишню приватну лікарню проф. Лопинського, що називалася тоді "Четверта санаторія". Найближчим його сусідом по ліжку був арсенальський робітник, партійний діяч /здається, голова партійного осередку Арсеналу/, чие прізвище я забула. Мабуть Міщенко, принаймні так буду називати його далі.

Людина мало освічена, років вже 50, Міщенко був старий підпільний робітник. Він охоче розмовляв з сусідами, зокрема з моїм чоловіком і мною, оповідав про участь Арсеналу в подіях 1905 року, про офіцерів, що тоді служили, про свого головного начальника генерала Мишина, про безпосереднього свого начальника ігвардії капітана П.Т.Матюшенка /батька українського лікаря і громадського діяча Бориса П.Матюшенка, 1883 - 1944/ тощо. Цей П.Т.Матюшенко, видатний фізик, відіграв видатну роль в революційному русі 1905 року. За участь у повстанні 1905 р. його звільнили зі служби, заарештували, але під час війни 1914 р. знову прийняли на військову службу - П.Т.Матюшенко дістав тоді рангу генерала, а за Тимчасового Уряду був призначений за начальника Арсеналу. За радянської влади його заарештували і заслали кудись на північ, де потім, разом з іншими засланцями, розстріляли. Міщенко з великою пошаною згадував про Матюшенка і невірив в його розстріл. Те, що Матюшенко був другом мого чоловіка і моїм, викликало в Міщенка довіру до нас.

Був то 1930 рік. Уся Україна була охоплена панікою: сотні людей були заарештовані, серед них - професори, вчителі, студенти, відома українська інтелігенція. Москва за думала нещадний погром усього українського, і приводом до цього їй мав правити старанно підготований процес "Спілки Визволення України".

Що ближче було до процесу, то більше газети "обробляли" громадську думку, друкуючи різні "відповідні" матеріали. Не дивно, що й у палаті розмови переважно оберталися навколо цього процесу. І от одного разу Міщенко розповів про такий факт. Багато газет намагалися здобути інтерв'ю М.С.Грушевського щодо "Спілки Визволення України", цікавилися його особистими ставленнями до самої справи і до тих осіб, що брали участь у СВУ. Та все було марно: старий професор і політичний діяч від цього інтерв'ю вперто ухилявся. Нарешті, на партійних зборах було доручено Міщенкові зробити спробу й вирвати в Грушевського певні думки й твердження.

Ввечері, кілька арсенальських робітників подзвонили до мешкання М.С.Грушевського на Паньківській вулиці, у флігелі того величезного будинку, що його опалили більшовики в січні 1918 р. На запитання служниці хто вони й чого їм треба, вони відповіли, що просять "товариша академіка Грушевського" прийняти їх, робітників Арсеналу: вони бо хочуть поради з ним у деяких важливих питаннях. За хвилину служниця запросила їх до кабінету вченого. Ця кімната справила на робітників велике враження: вона бу-

ля така мала, що в ній вміщався тільки письмовий стіл, стілець і ліжко, на якому купами лежали книжки й рукописи. Робітників прийшло чоловік 8 і вони ледви розмістилися в цій невеличкій кімнаті. Але, додав Міщенко, це було зручно, серед нас був дуже досконалий стенограф, що мав непомітно записати всю розмову: він став позаду всіх, коло стіни, так що його не міг бачити Грушевський. Господар заходився звільняти ліжко від паперів, але гості переконали його, щоб він, як завжди, сів біля столу, а вони лишаться стояти.

Почали розмову про ідеї Радянського Союзу, про останні політичні події, й перейшли на СВУ. Розмовляли близько години, але нічого не могли занотувати такого, що свідчило б про найменшу нелояльність Грушевського. Раптом Грушевський, якимось посміхнувшись, звертається через наших голови: "А ви, товаришу стенографі, вам там не зручно - приходьте вперед до столу"... Розмова обірвалася. Робітники почували себе ніяково, наче їх, як хлопчаків, спіймали на гарячому вчепку. Вони квалітливо подякували господа-дареві й покинули його хату. "Так, - закінчив Міщенко своє оповідання, - ми нічого від нього й не здобули. Ну й хитрий же цей Грушевський!"

Незабаром у Харкові розпочався процес СВУ. Офіційно М.С.Грушевський не був притягнений до цього процесу, але його історичні Установи втратили багато співробітників. Та от минув рік, і сам Грушевський опинився в Москві, в "почесному заслання": він залишався дійсним членом Академій Наук - Всесоюзової і Української, - діставав платню, мав можливість їздити до Іслюводську на лікування, але Київ він вже не побачив.

М.С.Грушевський виїхав до Москви разом з родиною: дружиною Марією Сільвестрівною та єдиною донькою, Катрею, авторкою знаменитої студії про Дули/1927/. Вже через кілька днів по приїзді до Москви, НКВД вивезло тяжко застудженого М.С.Грушевського на допит до Харкова. Про що там йшла справа, я ніколи не дізналася, але від його родини чула, що коли він, за кілька днів повернувся до Москви - його не можна було пізнати: він мав вигляд на 20 років старіший.

Зовнішньо умови життя в Москві були пристойні: родина жила на "Дівочому Полі" в помешканні на дві кімнати, яке Українська Академія свого часу придбала спеціально для наукових робітників, що діставали відрядження до Москви. М.С.Грушевський не був обмежений ані у своїй праці, ані у відвідуванні бібліотек тощо. Майже щодня відвідував його давній товариш доби студентства у Києві, академік Д.М.Петрушевський, що часто й докладно писав нам про нього. Але в тих рідких випадках, коли до Москви їздили співробітники УВАН, - вони не наважувалися завітати на "Дівч'є Поле"...

Хоч М.С.Грушевський з Києва виїхав, проте платню, належну академікові, він діставав увесь час. Між іншим, після "реформ" запроваджених в Академії Наук 1929 р., "пасивних" академіків, позбавлених можливості активно працювати в Академії, було кілька. Не пригадую сьогодні точно року, коли стався такий епізод. Платню для М.С.Грушевського завжди одержувала його сестра Г.С.Шамрай і пересилала йому. Одного разу, коли вона прийшла по гроші, скарбник якимось ніяково заявив їй, що партійний "диктатор Академії, який завідував господарською частиною /здається, Адамович/ викреслив з виплатного списку чотирьох академіків, в тому числі й М.С.Грушевського. Пані Шамрай звернулася тоді до президента О.О.Богомольця. Страшенно обурений самоправством "диктатора", він викликав його і в присутності пані Шамрай рішуче наказав: негайно внести в реєстри платні всіх викреслених академіків, загрожуючи, що в противному разі він по ставить на вибір перед Наросвітою: або він, президент, або цей "диктатор". Престиж О.О.Богомольця був такий великий, що негайно "опальні" академіки були поновлені в праві на платню, і більше це питання вже не ставилося. Таким чином, М.С.Грушевський до смерті залишався дійсним членом двох академій - Всесоюзової і Української...

Життя М.С.Грушевського в Ісскві було безперервним моральним тортурами. На Україні йшла руйнація всього того, що він зробив в Академії Наук. На прилюдних мітингах у залі Педагогічного Музею, де колись збиралася Центральна Рада, доводили шкідливість концепції Грушевського, ненауковість його поглядів, і дехто з його учнів зрікалися своїх помилок, що зрештою не рятувало їх від арештів і заслання. Незабаром майже всі співробітники М.С.Грушевського були заслані. Готові до виходу в світ томи

кий і Загоровський; три архимандрити і декілька священників. Поляки - архієпископ Суліковський, єпископи: Мацейовський і Гомолінський, єзуїти: Скарга, Руб, Лятерна і Ногай. Королівські коңисари: Радивил, Сапіга і Палецький та багато польської шляхти.

Унія принесла необчислївї національнї шкоди для Українських земель: за цей українська нація втратила коло десяти мїліонів населення, що через унію прийняло римо-католицитво і денационалізувалося а Поляків, Словаків і Мад'ярів та втрачено коло 50 тисяч квадратних кілометрів території для тих же самих народів.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

8 жовтня 1938 р. в Ужгороді, Карпатська Україна, створено першїй автономний уряд Карпатської України, після 20 річної обіцянки з Праги. Міністерським президентом іменовано ренегата Андрія Бродія, але він довго не затримався на цїм становищі, вже 26.X.1938 став президентом др Августин Волошин, українець.

КОШОВИЙ ЯКІВ КУХАРЕНКО.

9 жовтня 1862 року помер кошовий Війська Чорноморського Яків Кухаренко, вірний приятель Тараса Шевченка, письменник і поет, автор п'єси "Чорноморський побут", яку Старичкий і Лисенко переробили на оперету "Чорноморці".

УКРАЇНСЬКЕ ЗІБРАННЯ У ЛЬВОВІ

19 жовтня 1918 року відбулося у Львові українське всенароднє зібрання. На цьому зібранні проголошено було відозву Української Національної Ради, в якій були такі точки: "Стоячи на становищі самовизначення народів, Українська Народня Рада, як конституанта, постановляє:

1. Цїла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, зокрема Східня Галичина з граничною лінією Сану з влученнями Лемківщини, північно-західня Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська смуга північно-східньої Угорщини - творять одноцїлу українську територію.
2. Ця українська національна територія уконституується одини як українська.

/ "Український Лїтопис /

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ 1905 РОКУ

Революційні події в Росії приневолили уряд і царя Миколу II, Романова, дня 17 жовтня /ст.ст./, або 30.X. 1905 року/н.ст./ оголосити маніфест про "свободу" і парламентаризм. До цього часу був абсолютистичний режим. Але ця "свобода" довго не тривала: чорносотенщина, міщанство і поміщество жидівськими погромами спровокувала революцію, а жандармерією та козаками здушила і в крові втопила цю революцію.

"Спокій" і "свобода" потримали аж до літого 1917 року, тоді настала нова "безровна" революція, яка перманентно триває до нині.

Христя Личевська:

ТИХО НЕБО ВЕЧОРІЄ...

Тихе небо вечоріє,
Гаснуть смуги золоті,
Величаво місяць оходе
У безкрайї самоті...

І легенькі в'ються хмари,
Наче споми давніх літ,
Ходять ясних зорь отари,
Сторожать дрімоту віт;

Віти сплять, усе втихає,
В серці горе пропадає,
І далеко завіграв
Пісня мистя молода...

Мамо, любя Лемківщину!
України Ти дитино,

Прийде пора, як і динна,
Буде вільна Лемківщина.

Василь Челак.

М. Шаповал.

Продовження.

І лютого 1921.МАНРІВНЕ.

Сьогодні бачився з Черновим. Розмовляли від 5 до 9 годин вечора, на всякі теми. Розповів про свій виступ на мітингу печатників у Москві в присутності англійської робочої делегації /на мітингу було 4000 душ/. Йому зробили робочі величезну овацію. Одважний чоловік. З виду кріпкий. Голова сива, волосатий. Чисто московський тип. Видно, що боротьбу будуть вести до кінця.

Про національну справу висловився в тім напрямі: федерація, добровільно заключена по договору рівноправних сторін. Демократичне /5-членне/ виборче право забезпечує вирішення національної справи.

Настояє на спільному плані всіх "державних новообразований" буття Росії. "Спільний план від Фінляндії до Кавказу включно" забезпечує перемогу.

Висловив небезпеку анархізму, "махнівства"... Я сказав, що розумна державна політика зніщить махінізм, яке виростає тільки при деспотіях: большевизмі і денікінстві.

Про соціалізацію, економічну політику каже, що вони /большевики/ виробили спеціальну програму, якою він хоче мене познайомити. У їх трудно з валютним питанням...

За вечером розмови серйозні не велися. В 9 год. ми з М.П-чем пішли до дому. Коли Григорій розповідав про доклад Миліка, то Грушевський висловився, що взагалі Милік подає "непевні відомості", треба "проверити" і т.п. Нагадав з Жуківським про якийсь факт, в якому фігурував Милік. Видно, що Грушевський має на Миліка зуба...

Але яке трагічне становище! Спочатку одірвалися боротьбисти, потім другі групи, тепер закордонна делегація... Група за групою летять як метелики на огонь і палять крила. Большевики сміються з усього і топчуть всі святині соціалізму, а неопіти йдуть і палять крила на огні большевицької брутальності.

Між иншим Чернов сказав, що марксизм збанкрутував і що для народів Сходу служитиме ідеологія революційного соціалізму. Глибока правда! Я в цім переконаний.

/Революційний соціалізм на Україні, вже був написаний М.Ю.Шаповалом.С.З./

Чернов сказав, що Авксентьев і Керенський стоять на крайньому правому крилі партії, вони не можуть бути виразниками думок і політики партії о-р.

3 лютого 1921.

Вчора заходив Аркадій Антонович Краковецький. Розповідав про свої враження в Парижі. Проста казка. Мандатна комісія /Чаїковський, Роговський, Максудов/ відмовили допустити його на нараду Учредилки, мотивуючи його світоглядом. Відмова сталась 20. І. Через день, 22.І., він пішов за візою до французів. Залишили пао, сказали прийти завтра. Завтра прийшов - "мусите протягом 48 годин виїхати, а не виїдете, то..." Дзвонив до Авксентьева і Роговського /"що робити"/, але тільки порадили: зверніться до Бірана!... Замість візи дістав ордер на висилку. Німці дали візу зразу. До кордону проважав який шпик і побажав далі "шасливої дороги"... Яке нахабство.

Бачив Ісаєвича і Тимошенка. Інформації: у Франції газети містять багато про Україну. Місії ролі не грають, а грає "комітет акції" на чолі... з Галіпом! Буржуазія тримається незвичайно кріпко. Про революційний рух нема мови.

У-вечері приходив П.М.Сулятицький. Привіз мені книжки і газети про земельну справу в Польщі.

Франці заходив кооператор Боровик, щоб позичити грошей, бо немає чого їсти. Дав йому 30 корон.

Сьогодні розмовляли з Черновим. Розповідав, що їхав на Україну в кінці 1918 р. з наміром порозумітися. Говорив про спільні інтереси Росії, України, Чехії, Югославії... Вважає пекучим питанням - Галичину, яка мусить бути прилучена до України... Матиме побачення з Масариком. Бувши перший раз в Празі /перед виїздом до Парижу/, розмовляв з Бенешем. Йому не дають вільної хвилини Лебедев і мадам Гапоушек-Гельнікова. Чернов добродушний, але розумний і хитрий москаль. Я дав йому свій земельний і

лісовий закони для знайомства. При всьому цьому інтереси москалів до нас - вони страшенно мало поінформовані про настрої українських кол...

Сьогодні "Чеське Слово" подало звістку про одкриття засідань Всеукраїнської Національної Ради у Відні. Мається вибрати нового голову української держави, бо Петлюра ніби подав до демісії, змушений до того... англіїцями! Петрушеня хоче здобути мандат. Яке з "самостійною" Галичиною?

Др Кузеля видає в Зальцвельді "Українське Слово", двічі на тиждень. "Український Прапор" називає цю газету органом Скоропадського. Правда, є замітка... Полтавця-Остраниці. Чорна сотня має: "Українське Слово", "Український Прапор", "Син України"/Варшава, ред. і видавець М.Вороний/. Соц.-дем. лагодять у Львові "Вільну Україну", ми маємо "Борітеся-Поборете", комуністи "Нову Добу"... Еміграція має більше українських газет ніж ціла "Совітська Україна".

Сьогодні дістав листа від Мицюка, мої рукописи від Чечеля. Мицюк нічого цікавого не пише.

Незабаром ніби буде заключено польсько-большевицький мир, по якому ще 4 повіти Поділля має відійти до Польщі. Який жах і злочин! Большевики не бояться цинізму. На Україні муки, страждання, повстання. Проводирі всі сидять за кордоном і на поміч народові йти не думають. Мене давить журба, нудьга. Нерви.

4 лютого 1921.

Сьогодні Чернов розповідав про парижську учредилку, що вона має дві практичних мети: добитись розпуску врангелівських сил і зберегти якимось вислані Керенські з Росії гроші в Америку /через Бахметьєва/. Група Авксентьєва голосувала за коаліцію з буржуазією і за інтервенцію. Керенський проти інтервенції. Чернов називає, що група Керенський - Авксентьєв хоче дати протипагу всяким генеральським урядам, але згодився, що вони "слабий противовес". Я висловив наше негативне відношення до парижської наради. Вони це вже очевидно знають. Відносини на Україні погіршуються. Хоч і тепер вони гідкі: есерів ростріляють, Селянську Спілку не шадять. Факт з Ширіцею і 42 членами Селянської Спілки жахливі. /І/

Сдержав від Прага листи з Берліну. Пише, як ні в чому не бувало по-приятельському, хоч і багато на совісті у їх мусить бути. Добуває грошей у Козака! Супруна! Дивна психологія...

6 лютого.

Вчора відбулись сходина групи /УПСР за кордоном.С.З./. Обмінялись вражіннями про конференцію. Видно, що всі ставляться до неї негативно, як до порожньої. Здивовані всі "Запитаннями" в "Новій Добі". Ріп-кий назвав їх денунціяцією. Висувається знов думка про Закордонний Комітет. Піднято питання про відношення до статуту.

Сьогодні розмовляли з Черновим про українську справу конкретно. Він стоїть на становищі Герцена: коли український народ того захоче, то він може цілком державно відокремитись. Цю волю він може виявити тільки при допомозі загального виборчого права. Чернов уявляє здійснення права на самоозначення двома шляхами: або Установчі Збори кожного народу виявлять його волю шляхом делегацій представляють на Конференцію представників від усіх Конституант, або одна /Всеросійська/ Конституанта определяє долю народів. Перший шлях більш натуральний.

Україна, на його думку, буде вихідним пунктом боротьби проти большевизму.

Він мислить швидше к о н ф е д е р а ц і ю. Характеризував знов Керенського, Авксентьєва, як баласт в партії. Зензинов - у центрі /між правим і лівим крилом/.

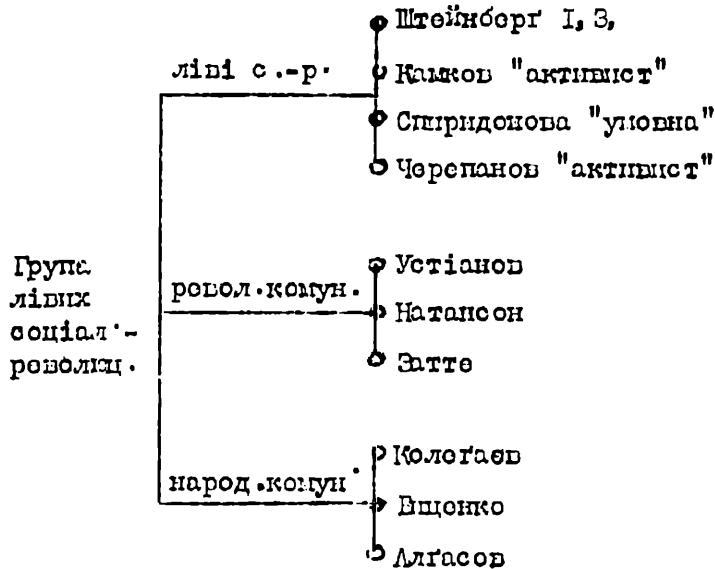
/І/ Ширіця Юхим, український громадський діяч і педагог, член Трудового Конгресу, 1917-18 р. подільський губ. комісар освіти, 1918 - листопад товариш мін.освіти. Розстріляний большевиками 1919 р.

Есеро-ісійський спосіб думання правих с-р вважає за пережиток, атавістичне з'явлення рос. централізму.

Розповів про стан партій лівих есерів і намалював таке генеалогічне дерево:

Група правих соціалістів-революціонерів: Керенський - Аджентьев...

Група центральних соціал-революціонерів: Зензинов...

Большевики...

Вони дуже обурені проти претензій Макаренка і стоять за збереження уряду. Їх меншість, за Макаренка більшість. Всю справу передано на рішення Віча, голова їх парламенту. На Ліваносі є 15.000 кубанських козаків. Там сформовано якийсь "уряд" /20 членів Ради, до яких вибрано ще стільки, що разом 97 - це ніби виїшла "Кубанська Рада". Головою якийсь Скопцов.

Кубанське населення політично представляє три напрямки: соборно-українців, автохтонів /козаків/ і лівоїсців /москалів/. Ці напрямки борються, тому нема єдності в політиці.

Маять бачитися з Чорномор'я. Зензинов сьогодні приєднав свого брата щоб уловитися про побачення...

8 лютого 1921.

Наразі нічого цікавого. Поречитав коректу 8 і 9 аркушів своєї книги /Революційний соціалізм на Україні/, яку вже всю зложено - закінчено 1 лютого 1921. Надруковано вже 2, 3, 4, 5, 6, 7 аркуші. Йде перша коректа. Я читатиму другу. Бадам приніс цікавих книжок - Політичну економію Богданова і інші. Написав листа до д-р Ф.Адлера в справі України. Розсилаємо "листа" в Україну окрізь, де можна.

9 лютого.

Сьогодні у "Волі Росії" надруковано проект економічної програми рос. соц-рев.

Група Черепанова була арештована і при переїзді до Катеринбургу по шляху "отруїлась рибом".

Група Камков-Спіридонова через хворобу цих двох ослабла, а тому Штейнберг зробив "перерот" в Ц.К. і керує нині.

Партія зникла, розпорозилась. Камков казав жінці Черепанова, що всі тужать за єдністю партії.

По обіді і ввечері були кубанці Безкровний і Сулятицький. Розповідали про свої днурішні справи. Характеризували Макаренка /кубанського/. Був ший учитель, по фаху приватний повірений. Ніситься на голову їхнього уряду замість Іваніса, котрий заключив був якусь угоду з Врангелем, а потім розір-

Ідуть також замітки на програмові теми. Виправляю неможливу стилізацію листа товаришів в російському перекладі...

II лютого.

Вчора одержав листа від Ісаєвича. Пише, що не вважає себе представником партії після того, як у ній зайшла зміна відносин. Тримається окремо від З.Делегації.

Радились і прийняли постанову про вшанування свята Шевченка. Ізжливі реферати: 1. Шевченко і самостійна Україна. 2. Соціально-політичний світогляд Шевченка. 3. Шевченко і національна справа. 4. Шевченко, як творча індивідуальність. 5. Погляд Шевченка на українську історію.

Рішено запросити до участі В.К.Винниченка.

Забігав Краковецький за газетами. Обережний чоловік. Живлюється передчуттям упадку Росії. Каже, що Гілерсон тримається дулки, що III Інтернаціонал сам собі шкодить. Я нічого не бачу впереді. Виходу для них нема. Сьогодні газети принесли, що на багатьох залізницях в Росії рух сплився.

13 лютого.

Вчора одержав чотири аркуші коректури /включно 208 стор./. Не подобається. Багато треба змінювати, але годі...

Вчора приїхав з Відня Ржепеський. Григорій раніш поїхав до Тарнова. Переказує, що Луковський розпускає похвалки проти мене за "Зап'яння" в "Новій добі"! Вони думать ніби то моя інспірація - пошляються. Другу неправду розпускає про мене М.Ковалевський, ніби я одержав 100.000 нім.марок і 10.000 австр. корон на культурно-прос. працю, а й досі не представив звіту! Очевидно Макаренко, член Директорії, не говорить що я тих грошей не одержав, а що вони пірнули в кишеню Луковського, то знають всі в Празі... Суцтво і гідко...

Сьогодні прочитав нарис Зензінова про перебування в Якутській. Цікаво: яка же там тьма й недоля є на світі!...

14. II.

Вчора вістку принесено, що Голубович іде під суд Револуційного Трибуналу, головою якого Шулський /бувш. член Центральної Ради/, обвинувачує Скрипник, обороняє здається Щепкін. Був у Кубанців. Вони мали розмову з Черновим, який заявив те саме їм що й нам. Ні відкіль ніяких відомостей.

15 лютого.

Лист від В.К.Винниченка. Згоден на всі доцільні засоби. Увечері бачився з Краковецьким - звичайна московська пахаба. Вржіння погане. Перечитую "Листа" з України і знов бачу, що виходу нема. Москва - з в і р м о с к о в с ь к и й, а не класовий. Ще раз повторюється, що історія йде по старому шляху. Нові слова, старий зміст. Ні відкіль ніяких звісток. В.К.Винниченко переїздить на життя до Німеччини.

Увечері був у кубанців, що кликали на скропку вечерю. Вони виїзять хто куди. Їхній Віч відсунив рішення справи на I - 2 місяці, після нарад в Тифлісі, куди він виїздить. Центром балачок - "інтриги М-ка". Відні люди, боляться скандалу, а той експloatує цей "страх скандалу". Шраг пише з Берліну, що не діждався Б-ха, не міг сам поїхати до Риги, і виїздить до дому, через Нассау, через те в Прагу не заїде. Книж - ки буде мені перешляти С.П-ч./Вікул.С.З./.

Переказують тут, що підчас конференції Грушевський говорив приватно Гитомпсько - му /з укр. мисії/ про необхідність єдиного національного фронту. Шраг пише, що Шулський передав через К-кого пропозицію приїхати для культурної/але не політичної/

праці на Україну. Може з собою взяти дули 20 для цієї праці...

"Це все ж таки щось нове" плаше Шраг!

20 лютого.

Сьогодні докінчив свій шкідливий проєкт про земельну справу в Галичині. Завтра поїду до В. К. Вишнеченка. Москва заклопотана становищем України, котра рішуче не приймає московського режиму. Повстання на Україні продовжуються. Бідна Україна! Коли настане той крапкий час, що ми будемо спокійно працювати для нашої культури?

25 лютого.

В понеділок - вівторок /21 - 22.II./ був у Карльсбаді. Бачився з Володимиром Юриловичем, який ніж іншим ципи диями переїздить до Берліну на життя. Розмовляли багато про Україну.

Вчора Мюлтовський розповідав про авантюру якогось українського старшини Сосенка чи Сесленка, що ходє з непевними пропозиціями.

Сьогодні розмовляв з Нечасом, який розповідав про заходи Бочковського, щоб переконати Кубанському урядові /а зглядно Іванисові/ побачитись з чеським урядом. Мика - ренко працює! Іваніс ніби "денікінець", або як інакше кажеться "брангелінець". Мика - ренко від торік у Відні агітацію за порозуміння з Брангелем, а тепер правдивіший "ес - ер"! Чудеса в решеті...

Комедіанство Петлюри і Петрушевича продовжується...

28 лютого.

Вчора були збори групи, де я реферував розмови з Черновим і Вишнеченком і инше. Наближаються фатальні події весною, в літку чи в осені.

Вчора одержав "офіційного" листа від Чечеля в справі надрукування уривок з "Листа з України" у віденській "Волі" дивно, як бракує почуття такту віденським товаришам.

10 березня 1921.

В Росії події. Кроштадт повстав. В Петрограді і Москві були розрухи. Робітництво далі не може зносити режиму тиранства. Всіх б'є пропасниця. До Праги заявився з таємними намірами Жуківський. Говорив гнущности Харусеві, який доложив про це зборам. Постановлено офіційно запитати З.Делегацию про це і прохати партійного суду над ним. Жуківський бігав до Нечаса з якимись "пропозиціями" паспортного типу. Казав, що їде на Прикарпаття. А Кр-жу казав, що їдуть на "культурну" працю. Прохав про влаштування йому побачення з "доктором" /Гілерсоном/. Видно, що прокладають шлях.

"Нова Дрба" помістила їдку статтю проти Грушевського і його товаришів. А в останньому числі проти проти Христича. Жорстоко негідно. Висилаю листа до О.Кобиланської.

16 березня.

Вчора був російський мітинг, на якому говорили Зензинов, Лебедев і чехи: Давід і Кльофач.

Вчора я розмовляв з д-ром Г і р с о ю, заступником Міністра Закордонних справ. Тема розмови - відношення чехів до "Східньої проблеми". Д-р Гірса був літ з 20 на Україні. Віє говорити українською селянською мовою. Їхня політика - не втручання у внутрішні справи. Вихід для Чехії - на Схід. Тому потрібні стосунки. Поміч з їх боку для економічного відродження можлива. Говорити конкретно можемо. Зворушливо дякував Україну за підтримку їх легіонів і за 43 школи в чеських колоніях. "Ціх двох

фактів забути не можна". Знає добре Винниченко. Мене знає по Центральній Раді і взагалі. Висловлюється дуже обережно. Українські змагання "толерує", визнає їх природність і законність. "За Брест-Літовський мир ніхто з чехів не може жадного докору кинути українцям". Я вказав на "Ческе Слово", "Народні Новини", "Народні Листи" і газету Модрачка, і висловив свою анти-польську думку і в зв'язку з цим дії незначіння Петлюри.

Розмова тяглась 4 години. "Розуміється наша зустріч не остання". Ми матимемо змогу говорити ще докладніше. О, так...

Становище Чехії політично важке: оточена ворогами!

25 березня 1921.

Позавчора прийшов з Тарнова М.Харусь і привіз велику кореспонденцію, від товаришів і знайомих: Постанови конференції, листи, дописи.

Цікавий лист Ченстоховської групи до Грушевського - цілий акт обвинувачення проти "віденської опозиції". Видно, що Грушевський писав багато листів і обвинувачував нас /празьку групу/. Цікаві заходи! Жуковський в Празі в студентській громаді, в Ліберці - таборони полонених дав по 3000 корон з "фонду Грушевського". Тепер в громаді роздають в неділю по 2 пирожки і шматку ковбаси з "фонду Грушевського"...

В.К.Винниченко писав якось, що ніби їхній ЦК /ЦК УКП на Україні.С.З./ висловився проти діяльності Закордонної Групи як "контр-революційної". Вони думають тому розпустити групу і закрити "Нову Добу". Він має піддатися тільки літературній праці! Я написав, що це недопустима слабкість, треба працю продовжувати.

Крик одчаю, розпуки і божевілля несеться з України. Гибель народу всього не можлива, отже буде боротьба з режимом.

30 березня.

Вчора збори групи. Дивовижний лист Чечеля в справі розповсюдження "Листа" і Жуковського. Одкриваються і нахабничать. Обвинувачують Кондрашенка і мене. Ставлять справу д і с ц і п л і н а р н о: будуть оскаржувати перед ЦК на Україні... Висніують лист ченстоховців "Не руйнуйте партії". Упадок Кронштадту має вплив.

6 квітня 1921.

Жуковський в Ризі на переговорах про... що? Відні люди. Набрал рекомендацій з Праги і Відня від "совітчиків".

Вчора Чечель писав, що вони "проти" всяких мітингів і протестів в справі русько-польського миру.

Вчора виявився цілком скандал з "Прагер Прессе": видає фіктивні акції Спільки "Орбіс", там і Стівін с-д. фактично - міністр закордонних справ Бенеш. Основний капітал 15 мільонів корон чеських. Один з редакторів Якобсон, жид з совітської Мілерсона. 6 співробітники комуністи. "Орган порозуміння з Росією".

8 квітня.

Вчора одержав листа від Григорієва. УПС-Р оповіщена по-за законом, про що в Прокурові розвішено плакати. Повстанський рух великий, шириться. Петренко від ЦК їде до Відня. Більшість укр. соц.-рев. бореться проти большевицько-московського режиму.

28.IV. Захворав т. Лях.

25-26.IV. Був тут Мазепа і Феденко. Говорили багато про ситуацію. Він стоїть очевидно на активизмі і за "демократію" з усім її внутрішнім змістом і капіталізмом.

Далі буде.

С.Зеркаль.

МИНУЛІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ УКРАЇНИ.

Продовження.

III. Деклярація лівої частини Центральної течії УПСР:

"І.Конгрес Трудового Народу України, заслухавши справоздання Директорії і Ради Народніх Міністрів, прийняв їх до відома і висловлює Директорії подяку за організацію і переведення повстання.

2.Доручає теперішній Раді Народніх Міністрів вести далі справи, доки буде сформований новий кабінет.

3.Для продовження діяльності Трудового Конгресу утворюється Малий Конгрес по пропорції І на 15 повного Конгресу, то значить з 41 члена. Малому Конгресу доручається скликати повне Зібрання Конгресу при найближчій можливості, а до того часу Трудовий Конгрес передає всі права верхньої влади цьому Малому Конгресові.

4.Порядкування місцевими справами в межах Галичини, Буковини та Угорської України Трудовий Конгрес посилає місцевим органам демократично сконструованої влади.

5.До українських організацій, які підняли боротьбу проти Директорії, Трудовий Конгрес звертається з закликом до порозуміння з ними, до залишення цієї боротьби і до спільної оборони Української Народньої Республіки від зовнішніх імперіялістичних і внутрішніх контрреволюційних замахів.

6.Приймаючи владу від Директорії, Трудовий Конгрес негайно приступає до формування органів колективної влади на трудові принципи, згідно з деклярацією фракції УПСР ц.т., виголошеною на Конгресі".

"Точки цієї резолюції про уступлення Директорії, про організацію трудових рад на місцях, як органи влади, і про необхідність порозуміння з лівицею української демократії /Цебо з УПСР-боротьбісти і УСДРП-незалежники. С.З./ виділилися для лівиці Конгресу за дуже компромісними і невизначними, а для правих - "большевицькими", і тому резолюція не зібрала більшості голосів"./П.Христак, том IV, стор. 66/.

IV. Деклярація Української Соціально-Демократичної Робітничої Партії - офіційної, підтримана правою частиною Центральної течії УПСР:

"Конгрес Трудового Народу України, вислухавши справоздання Директорії та її Міністерства і беручи на увагу заяву Директорії про її готовість скласти свої уповноваження, постановив:

1.Висловити своє повне довірря і подяку Директорії за її велику роботу для визволення українського народу від пансько-гетьманської влади.

2.Зважаючи на загрожуюче внутрішнє і зовнішнє положення нашої Республіки, засідання свої припинити, виділивши зі свого складу комісії з законопідготовчими і контрольними функціями, які мають розробити законопроекти для слідуючої сесії Трудового Конгресу, а також допомагати правительству в оздоровленні адміністративного апарату всієї республіки від контрреволюційних і антидержавних елементів. Повинні бути утворені комісії:

1. по обороні держави;	2. Земельна,
3. бюджетова,	4. закордонних справ,
5. харчових справ,	і 6. культурно-освітня.

Загальний склад комісій укладається шляхом виборів після пропорціонального представництва від всіх фракцій Конгресу, по рахунку: І представник на 15 членів Конгресу. Поділ по окремим комісіям і вироблення порядку робіт встановлюється на спільних зборах всіх обраних до комісій депутатів.

3. З огляду на небезпечний військовий час доручити владу і оборону краю Директорії УНР, яка, доповнена представником од Надністрянської України, до слідуєчої сесії Трудового Конгресу має бути верховною властю і видавати закони, необхідні для оборони для оборони Республіки, при чім ці закони передаються на затвердження найближчій сесії Трудового Конгресу.
Виконавча влада УНР належить Раді Міністрів, котра складається Директорією і в часі першої сесії Конгресу відповідає перед Директорією.
4. Доручити президії Трудового Конгресу в порозумінню з Директорією в найближчий час, коли явиться змога нормальної роботи, скликати слідуєчу сесію Трудового Конгресу України.
5. Конгрес Трудового Народу України стоїть проти організації робітничої диктатури і висловлюється за демократичний лад на Україні. В цілях закріплення демократичного ладу, правительство УНР разом з комісіями має підготувати закон для виборів всенародного парламенту Великої Соборної Української Республіки.
6. На основі всенароднього голосування, мають бути скликані нові органи влади на місцях, а до того місцева власть, в інтересах національної оборони, повинна належати довіренні правительства УНР - комісарам, які повинні працювати в контакті і під контролем місцевих трудових рад, обраних пропорціонально від селян і робітників.
7. У відношенню до захватів української території військом держав Антанти, арміями совітськими, польськими, донськими, добровольчеськими та румунськими, Конгрес Трудового Народу України заявляє свій рішучий протест проти замахів на цілість, самостійність і незалежність Української Народньої Республіки. Український народ хоче бути нейтральним і в дружніх відносинах з усіма іншими народами, але він не потерпить, щоб яка б не було держава накидала збройною силою свою волю українському народові.
8. З приводу своїх постанов Конгрес Трудового Народу України видає свій Універсал до українського народу і ноту до народів всього світу"

Ця декларація зібрала більшість голосів і тому була прийнята Трудовим Конгресом. На знак непогодження і протесту ліві угруповання соціалістичні склали до Президії Конгресу наступну заяву:

"Не признаючи з самого початку правомочности Конгресу, що було зазначено нами в деклараціях, ми бачили своє завдання лише в тому, аби з трибуни Конгресу оголосити вигоди трудового селянства та пролетаріату, що борються за соціалізм, за владу рад. Це завдання за два дні праці Конгресу виконано. З другого боку, з декларацій фракцій, які складають більшість Конгресу, видно, що

1. Конгрес цілком ухвалює політику Директорії, котра веде боротьбу проти реакційних мас,

2. Конгрес ухвалює війну з Совітською Росією і згоду з імперіалістичними урядами Антанти, прикриваючись нашковою нейтралітету.

Уряд, що скликав цей Конгрес на непевних підставах при умовах репресій проти революційно-соціалістичних партій, досяг своєї цілі, здобувши покірну більшість. Ми ще раз заявляємо, що цей Конгрес не має права говорити від імені трудових мас України. Виконуючи наказ своїх виборців, зазначені вище фракції залишають Конгрес і складають з себе всяку відповідальність за постанови Конгресу та за їх наслідки". /П.Христюк, IV том, стор. 66-67/.

Цю заяву склали такі ліві соціалістичні групи: УСДРП - незалежники, УПСР -ліва

/боротьби/, соціалісти-революціонери інтернаціоналісти і жидівська соціалістична партія "Гунд", і ^вголосованню декларацій-резольцій ці групи участи не брали.

Другий учасник Трудового Конгресу, І.Мазепа подає такі відомості з перебігу праць Трудового Конгресу:

"...на міжфракційній нараді членів Трудового Конгресу вирішено ніяких дискусій з приводу вислужаних звідомлень представників Директорії і уряду не робити, а об'єднатися лише вислуханням декларацій всіх фракцій і після того відбути останнє пленарне засідання Конгресу для ухвали постанов.

Це був найкритичніший момент в нарадах Конгресу. Перед тим як розіхатися, Конгрес мусів сказати своє слово щодо напрямку дальшої української боротьби. Тим ча - сом найбільша фракція Конгресу, Селянська Спілка разом з есерами, залишалася парализована своїми внутрішніми суперечками ще в більшій мірі, ніж це було на початку Конгресових нарад. Інші українські фракції також не виявляли потрібної ініціативи й активності.

В цих умовах 40 членів фракція українських соц.демократів відіграла провідну роль на Конгресі. За її пропозиціями пішла переважна більшість Конгресу. Додатний вплив на хід конгресових нарад мали делегати з Галичини: вони не були заражені поширеними тоді софітофільськими настроями і ціл улегшували створити протибільшовицьку більшість. Але галицьким делегатам було тяжко розбиратися в тодішніх надзвичайно складних відносинах на Великій Україні. Тому вони не могли стати політично організуючим осередком на Конгресі. Такий осередок міг утворитися лише серед самих наддніпрянців....

Пригадую, як останні два дні конгресових нарад мені і П.Феденкові, що був також членом Трудового Конгресу від Катеринославщини, майже не доводилось виходити з галерії оперного театру, де відбувався Конгрес, працюючи там над виготовленням проектів універсалу, закона про форму влади на Україні та інших постанов Конгресу, фактичний редактором яких був П.Феденко.

Всі ці проекти на останньому засіданні Конгресу, 28 січня 1919 р. зібрали переважну більшість голосів, бо крім делегатів від західних українських земель, значна частина фракції есерів /УПСР - центральна течія, права група.С.З./ і Сел.Спілки /так само права група.С.З./ ще перед голосуванням приєдналася до позиції, яку прийняла фракція українських соціаль-демократів." /І.Мазепа, том I, стор.93-94/.

Крім вище зазначених декларацій на Трудовому Конгресі були заслухані ще декларації від таких партій і груп: Українських Соціалістів-Федералістів /читав Лещенко/, Українських Самооборонців-Соціалістів /читав Мацків/, Фракції залізничників і поштовиків /читав Косейко/, Фракції Наддністрянської України /читав Старух/ Російських соц.революціонерів і Російських соц.демократів.

Але при голосуванні ці пропозиції зібрали дуже мало голосів, а Наддністряниці, як відомо голосували за пропозицію УСДРП-офіційної, себто за пропозицію Мазепи-Феденка.

"Конгрес ухвалив скреплити Універсал до українського народу та нату до народів усього світу.

Після виборів до комісії і після заяви Гиниченка, що Директорія "овіято виконає доручену справу", Конгрес розійшовся". /І.Мазепа, I, ст.95/.

Виданий Трудовим Конгресом Універсал нічим не відрізнявся від декларації УСДРП - офіційної, зміст залишався той самий, тільки скорочено і переставлені пункти не в таким порядку як декларації та вставлена фраза про "передачу землі без викупу трудовому народові", який тої землі ніколи не одержав, а законодавці і виконавці "власні" покотилися в вагонах на захід, орієнтуючись не на власний парід, тільки на Антанту та її сателітів: Польщу, Румунію і денікінщину. Ця орієнтація скоро привела до упадку армії, реакційності більшості членів Директорії та Ради Народніх Міністрів, політично-партійний склад відомий нам з попередніх уступів цієї праці.

Активний учасник і ознайомлений зі всіма закулісними акціями політичних партій на Трудовому Конгресі, Павло Христюк, так характеризує перебіг і вислід нарад Конгресу: "Стероризований отаманщиною, позбавлений можливості спокійної праці наближаючись до Київського фронту, Трудовий Конгрес підписав собі 28 січня /1919/ смертний вирок... резолюцією, запропонованою С.Бачинським, від українських соціально-демократів /офіційних і частини фракції українських соціалістів-революціонерів центральної течії/ своєї групи/".

"Таким чином, взятий Директорією з отаманами курс ліквідації революції й ідеї диктатури працюючих було отверджено правницею Конгресу. Українську Республіку мала возглавляти й далі скомпромітована в край Директорія, а після - Установчі Збори, обрані "всенароднім голосуванням". Влада на кінець мала належати і далі не менш скомпромітованим отаманам і комісарам /призначуваним міністерством внутрішніх справ С.З./, а після - демократичним органам самоврядування. Утворені в процесі революції трудові ради на місцях мали залишитись тільки в силу необхідності, як тимчасові революційні органи з неясними контролюючими функціями; ради робітничих депутатів, очевидно, повинні були бути просто розігнані, як символ засудженої Конгресом "робітничої диктатури". В зовнішній політиці ухвалювалась і на далі політика директоріанського нейтралітету. А що то був за "нейтралітет", не було вже ніякого сумніву... Та й сама Директорія вже не ховалась з цим, а українські соціально-демократи/офіц.С.З./, ті самі, що так в резолюції Конгресу так "задикувати" виступали проти імперіалістичної Антанти, спокійно приймали до уваги доклад Військового Міністра, от. Грекова, Конгресові про зроблені вже з Антантою умови, після яких ніх ніх відступалося Антанті все Чорноморське Побережжя /1/ "в стратегічних цілях союзників".

Наближення совітського війська до Києва не дало змоги продовжити далі цю ідилію єднання "народу з верховною владою". Конгрес припинив свою роботу, не встигши перейти до інших точок порядку денного. Розпочато евакуацію Києва.

Так насміялася доля над Трудовим Конгресом. Конгрес відбувся, але того Конгресу, про який шла мова в дні революційного піднесення робітничо-селянських мас проти гетьманщини, Конгресу пролетаріату і революційного селянства не було".

/П.Христюк, том IV, стор. 66, 67, 68/.

Для повноти розгляду і далішого висновку треба ще вказати на два "зовсім дрібних" факти:

І. В дні 10-12 січня 1919 р. відбувся VI Конгрес УСДРП, на якому сталося дві важких подій: а/ злучилися в одну партію Наддніпрянська УСДРП і Наддністрянська УСДРП в одну партію під назвою УСДРП; б/ УСДРП остаточно поділилася на дві групи, що оформилися в окремі самостійні партії: УСДРП - офіційна і УСДРП - незалежна. До ЦК УСДРП-офіційної обрано таких осіб:

1/ І.Мазеу, 2/ П.Феденка, 3/ І.Романченко, 4/ П.Бензя, 5/ С.Вікула, 6/ І.Порша, 7/ М.Бреніва, 8/ Й.Герцайзе, 9/ М.Бухановського, 10/ А.Литвиненка, 11/ М.Ковальського і 12/ Г.Третьяка. Кандидати до ЦК обрано: 1/ В.Випиценка, 2/ В.Чехівського, 3/ Б.Матющенка, 4/ П.Дідущка, 5/ Д.Антоновича, 6/ М.Шадлуна і 7/ В.Мазуренка.

/1/ На засіданні Трудового Конгресу 25 січня отам. Греков говорив: "Після переговорів наших з командуванням антантського війська в Одесі представники Антанти запропонували нам такі умови: 1. Зняти блокаду з Одеси, бо одеська людина голодує. 2. Відновити залізничну комунікацію по лінії Київ - Одеса. 3/ Дати змогу встановити зв'язок між різними групами війська Антанти на півдні України, для чого потрібно передати Антанті для експлуатації залізничні Аерман - Одеса - Миколаїв... Директорія затвердила ці пункти переговорів". Співуючись окремо на передачі Антанті залізницю, Військовий Міністр от. Греков пояснив, що то "є передача Антанті не залізницю, а лише права користування нею у військових цілях.

"Провід партії фактично перейшов до "катеринославців"/Мазепи, Феденка, Романченка/ разом з Вікулом, Шадлуном і представниками від екікутиви української соц.-дем.партії Галичини - С.Вітиком і О.Безпалком"... /І.Мазепа, том I, стор. 81-82/.

УСДРП-незалежну зареєстрували такі особи: М.Ткаченко, А.Пісоцький, М.Лвдієнко, Ю. Мазуренко, Зіновів, М.Драгомирецький і інші.

II.Українська Партія Соціалістів-Револуціонерів розбилася на 3 самостійних партій ще на своєму IV конгресі в днях 13-16 травня 1918 року на такі групи:

Ліва /боротьбисти/ проти Центральної Ради з таким складом Центрального Комітету:

Михайличенко, А.Приходько, Сланський, Полоз і Шумський.

Центр за Центральну Раду і соціальну революцію з таким складом Центрального Вора:

М.Шаповал, Н.Григорієв, І.Лизанівський, Петренко, Янко.

Права за Центральну Раду і парламентаризм з таким складом Тимчасовим Організаційним Комітетом: Ковалевський, Голубович, Жуковський, Чечель, Шраг, Салтан, Христук.

В працях Трудового Конгресу приймали участь тільки УПСР-центр і УПСР-ліви/боротьбисти/, праві організовано не виступали, тільки як окремі особи з правим переконанням УПСР.

28 січня 1918 року, після нарад Трудового Конгресу відбулася Конференція УПСР-центру, на якій обрано Центральний Комітет в такому складі: Лизанівський, Петренко, Іг-колайчук, Любинський, Степаненко, Одріна, Часник, Шадилів і кандидатом Голубович. /"Вільна Спілка", Прага, Збірник 3, 1927-1929/.

Для кращого зрозуміння тодішніх відносин, дозволимо собі тут зачитувати погляди одного з активних революційних діячів української революції, Микити Шаповала:

"Трудовий Конгрес зібрався 22 січня і в цей день святочно переведена була злука західних земель в одній Соборній Українській Народній Республіці. Це сталося на бажання всього народу! Після розбиття Австро-Угорщини дістали змогу наші західні землі самоозначитися державно: І листопаду 1918 р. українські війська у Львові зробили переворот і влада перейшла в українські руки. Утворилася там Українська Національна Рада з українців-депутатів до був.австр. парламенту і крайових соймів /галицького і буковинського/, з представників трьох партій /націонал-демократів, радикалів і соціал-демократів/ та "кооптованих" приватних осіб. На жаль, на Західних Землях владу не було створено шляхом вибору від народу в цей новий час: ні селян, ні робітників, ні воєків не спитали галицькі і буковинські політики..... Перехід же влади до старих австрійських, в більшості реакційних політиків, спричинився до того, що широкі маси були усунені від участі в громадському будівництві - це раз, а друге - що галицько-українська політика була реакційною і стояла в повній суперечності з політикою революційної влади на Великій Україні. Потім ця обставина стала фатальною для всеукраїнської революції.

Під впливом ширших народніх мас Національна Рада постановила 3 січня 1919 року про злуку і вирядила до Львова велику делегацію. 22 січня на Софійській площі в присутності війська і десятків тисяч народу було святочно злуку проголошено універсалом Директорії. Однак, ця злука була більш теоретично-юридичною, ніж фактичною, бо галицький Державний Секретаріат уперто стояв на тім, що лише на спільних Всеукраїнських Установчих Зборах буде остаточно установлено закон про форми включення західних земель в одну державну систему і організацію Єдиної влади, а до того Західна Область УНР мусила-б бути цілком незалежною в своїм існуванні. На жаль, Директорія згодилась на подібну "злуку", а з того потім виникли необчислимі нещасти для українського народу. Д в а є в л а с т я - це найбільший ворог всякої єдності, а в злучі 22 січня двовладдя на одній українській землі було проголошено офіційно.

Помимо цього проголошення злуки було великою подією, що мала морально-політичне значіння.

Другою великою подією, було проголошення нових законів: закону про ліси 7 січня і закону про землю 8 січня. Почуваю себе й досі гордим і масливим, що на мою долю припала велика честь виробляти ці закони, як прийняті нашою Радою Міністрів, так і ухвалені Директорією і згодом одноголосно стверджені Трудовим Конгресом України. Ці закони касували право приватної власності на всі землі без викупу, непорушним закон залишав тільки трудову селянську власність вище 15 десятин /16 1/2 гектарів/. Користування землею закон визнавав приватно-індивідуальне, але давав величезний простір для добровільної колективізації в сільському господарстві. Ці закони, як показало життя, були найбільш відповідні до інтересів трудових мас.

Працювала відновлена Українська Народня Республіка напружено. Боротьба проти різних гетьманців і різних російських "добровільчеських" військових груп вже закінчувалася на кордонах України. Вся Україна була звільнена від німецьких і всяких контр-революційних сил; правительство протягом короткого часу оповістило багато законів нової трудової України; всі ми, все, що було свідомого і революційного в українського народу починали вірити, що на цей раз Україна вийде з тяжкої ситуації і може таки перед світом стане скріпленою.

Але під нашу Республіку вже підкопувався давній ворог, що несподівано розпочав війну проти України, кидаючи на неї сотні тисяч регулярного війська. Це був старий - ворог - большевицька М о с к в а.

Доки була гетьманщина і німці, большевики не наступали на державу помішників і буржуазії. Н з 23 травня аж до повалення вели з гетьманщиною переговори /Раковський і Мануїльський/, визнали гетьманський уряд, але як лише відновила УНР на чолі з соціялістами - Москва трісочно заворушилась: вона не любить, коли на Україні приходять до влади у к р а ї н ц і та ще й соціялісти. З Москвою посунули регулярні війська двома напрямками: Воронжа - Сули - Харків і Гомель - Чернігів - Київ....

Але у відношенні війни з Москвою українська політика р о з к о л о л а с я. Частина військових начальників взагалі була проти всякого порозуміння з Москвою, а навпаки за порозуміння з Антантою і за війну проти большевиків, навіть взагалі проти соціальної революції. Всякі українські умірковані /власне дрібно-буржуазні/ політики гнули туди-ж. Український рух взагалі складався з двох головних течій: соціально-революційної /УПСР і УСДРП/ і буржуазно-демократичної /УПСФ, УПСС і всякі безпартійні патріоти/. Так от власне оце дві течії, завжди боролися між собою. Коли була гетьманщина, то буржуазно-демократична течія навіть готова була піти на співробітництво з гетьманщиною, але-ж коли ця пішла уперто проти всього українського, то наші буржуазні демократи "революціонізувалися" і почасти навіть підпірали наше повстання, впливали в систему УНР. Але як наша революція перемогла, а Москва почала нахрпом лізти на Україну, то наша буржуазна демократія стала рішуче проти всяких спроб трудової демократії /УПСР і УСДРП/.

Після одправки ноти 9 січня і крутійської відповіді Москви заклкотіла ще більше та буржуазна демократія і почала доводити, що Європа ніколи не визнає УНР, коли уряд порозуміється з Москвою. Навпаки, мовляв, треба довести Європі, що ми не большевики і тоді все буде гаразд.

В цей час в Одесі було добровільне російське військо і підпливали пароплави з антантськими військами, на західній границі на Воллі посунули поляки - здавалось, що Європа йде грізною силою. Це підбадьорувало нашу буржуазну демократію, а нас гнобило ще більш те, що Москва своїм наступом і крутійством якраз підогріває наших правих і ослаблює наші позиції.

В такій атмосфері зросли протибольшевицькі впливи й в Директорії, так що 16 січня /1919/ не дождавшись від своєї делегації звісток з Москви, Директорія оповістила, що на Україні стан війни з Москвою. Всі спроби знайти шлях до примирення розвіялись дарма. Війна була на Україні.

Наше правительство відчуло, що з Антантою піти не може і тому вже 1-го лютого було передірішено піти на демісію. Партія УПСР своїх представників рішила з уряду відкликати.

Далі буде.

ДУМКА ЛЕМКА ПРО ЛЕМКІВЩИНУ.

Шовіністично - комуністичний уряд Польщі устами свого міністра відповідав на з'їзді Українців у Варшаві, скликанім в червні м-ці 1956 р., що не всі можуть повернути - ся у свою Батьківщину, "бо з цієї тепер було б більше клопоту, як при виселенні".

Маємо знаменитий доказ, що ляхи є шовіністи й імперіялісти, незалежно від їх партійного забарвлення. Вони мріють про втрачені, знічені по 900 роках землі, на яких перед останньою війною жило коло 12 мільйонів німців, а нам українцям - Лемкам, по 470 річному пануванню тих же самих ляхів, не хотять визнати старих історичних границь на Вислі і жити по братськи. Вперлися та й зазіхають не тільки до колишніх своїх земель, які Німеччина тримала, але й до наших предківських, що на протязі кількох століть по- неволювали й експлуатували: землю і населення.

Більше як 250.000 українців - лемків жило у прадідній північній Лемківщині /Захід- ня частина Галичини/ до наших гігантських днів, до кінця другої світової війни, до 1946 року. Ці польські зайди у не-людяний спосіб почали всі заходи і способи вживати тіль- ки на те, щоб позбутися історично-правного автохтонного господаря українця - лемка з його рідної землі Лемківщини. Переможці в другій світовій війні, яким справа укра- їнської землі і українського люду найменше боліла, або й зовсім їх не торкалася, по- годилися поділити нашу землю і віддали цю частину Української землі Полякам. Україн- ці, які найбільш лиха і терпіння зазнавали в обох війнах останніх, замість матеріаль- ної і моральної винагороди, дістали даліше шматування Української землі. Так західня частина України - Галичина дісталася Полякам в посідання, поділена проклятим Керзоно- Ятинською границею. Насильник окупант, Польща, грабуючи нашу предківську землю, огра- бувавше автохтонів Лемків зусього, і самих Лемків викинула з їх предківської землі, розкидаючи їх на "віденських" землях, далеко від рідного ґрунту.

Новітній польський імперіялізм і шовінізм доказав до чого він здібний: на 250.000 українського населення в теперішній Польщі немає ні одної української школи, ні одної української газети, і тільки в цих році дозволене організувати перші українські куль- турні організації і ті затруєні комуністичним світоглядом. Отак польські шовіністи - комуністи здійснюють гасло: "Пролетарі всіх країн єднайтеся!"

У Варшаві і на еміграції не хочуть зрозуміти, що скорше чи пізніше прийдеться їм не тільки забирати своїх "осадників" з насильно і не іранно загарбаної української землі, а як хотять жити в мирі і спокою з сусідами Українцями, відійти на старі історичні границі: за р. Дунаєць і ріку Вислу. Старі Польські історичні границі між Одром і Вис- лєю, ми їм ці границі бажали мати там мирно по людськи жити і розвиватися, але з наших земель геть: Україна від правого берега Висли на схід, Польща від лівого бе- рега Висли на захід. Тільки в таких границях можуть мирно жити і як добрі сусіди на- живати.

Ми є переконані, що прийде ще час нового Богдана Хмельницького, який зажене усіх ляхів за ту Вислу /як по доброму сами не відійдуть/, як у давнині казав їм там тихо сидіти. Бо як ляхи були змушені забратися зі Східної України за Хмеля, а в цю дру- гу світову війну з частини Західної України, тобто зі Східної Галичини-України, так заберуться вони і зі Західної Галичини - Лемківщини, на захід за Вислу у свою Польщу. Так і повинно бути.

"Моцарство" Польщі минулося, а лях і по шкоді нічого доброго не навчився. Деякі по- ляки хотіли і хотять мати сусідом Москву, тепер їй мають і мусять їздити на поклоні не до Риму, тільки до Москви і слухати її приказів.

Коли б поляки прийшли до розуму та перестали мріяти про Львів, Вільно, Збруч і т. д., звернули добровільно Україні Лемківщину і всі загарбані від України землі, то ро- зушно зробили б: жили б в любові з нами і все було б по людському і Божому.

В.Ч-к.

Від Редакції: Розумні і цінні ради автора, але польський патологічний і шовіністичний імперіялізм був завжди перешкодою до мирного людського співжиття з сусідами.

через верх Карпат до м. Радна на річці Сакони, річкою Саконем до витоку до ріки Тиса, річкою Тисою аж до витоку з правого боку р.Задьви, далі р. Задьвою, горою Матрою, до р.Тилі, річкою Тилем до Словачьких Крушногогор, Словачькими Крушногогорамі, через Кралява Голь, Татрами, вододілом: р. Раба і р.Дунаець до ріки Енсоли, річкою Енсолю аж до витоку р.Вепра, звідси прямо на північ до Дрогочина на р.Вугу, р.Вугою і притоком Лукавцем, звідси на схід до р.Ясельди, до р.Прип'яті, а далі як вказує інж. Л.Виковський. Така границя Українських земель з X-XIII століть, часто окупована і порушувана ворогами сусідями: Польщею і Угорщиною.

Коли проти наших границь піднімають лемент наші сусіди, то це нас ніяк не дивує, це їх шовіністична і імперіалістична справа, а наше діло боронити нашу Батьківщину проти сусідніх нападів правдою, правом і силою /про цей останній аргумент ніколи не забуваймо/. Це наш найважливіший обов'язок.

Інж.Л.Виковському можемо закинути не-достаточне знання наших границь, але не бачи-мо в його злої волі.

Інша справа з нападом проф.Л.Шанковського, одного з бутих визначних діячів бандерівської партії, уніста і одного з головних діячів УГВР-ади, проти інж.Л.Виковського. Людина, що займається активною політикою і є недавнім ініціатором польсько-українського порозуміння та створення польсько-українського товариства, отже людина, що виховується з українського патріотичного суспільства і йде на "непередміщення" з Польщі.

Ось що пише проф.Л.Шанковський в журналі "Нові Дні" ч.55, 1954, ст.24-25, в листі до редакції:

"Коли ж мали Ви терпеливість прочитати таке довге вступне слово, то прийміть же тепер урочистий протест Вашого читача проти поміщення в 35-й номері статті Л.Виковського: "Проблеми нашої географії"... - заявляю Вам рішуче: "Іду на Ви". Іду за те, що Ви на сторінках наших "Нових Днів" помістили імперіалістичні бредні сучасних емігрантів, що мабуть від безділля не знають чого мають чіпатися і поють папір на те, щоб компромітувати українські визвольні змагання перед цілим світом". Проб тут не повторюватися відсилаємо до статті в "УІС" числа 7, 8, 9-1956 "Лихоманія". Далі проф.Л.Шанковський продовжує:

"Друже Волиняк! Як це Ви могли зробити? Там тут кінчається все: здоровий глузд, толерантність до поглядів інакшомислячих, українсько-східноукраїнсько-православна солідарність /пан проф.Л.Шанковський є уніат. С.Х./, випробування окимичи може стерпіти Ваш читач. Як можна було, на сторінках нашого журналу, відкрити такий антиукраїнський, антидемократичний, антигуманний пасквіль?"...

Отже по логіці і культурному рівні п.проф.Шанківського виходить, що хто не йде на розмови з ворогами, хто не зрікається рідних земель в користь сусідів, хто шукає границь України і не дарує ворогам їх, хто студіює національні відносини України з сусідами і знаходить свої правдиві границі - той і не патріот, і не демократ, і не гуманний, і не соборник і т.д. а саме писання називає пасквілем! Як і належить справжньому християнському моралістиці. А ще далі проф.Шанковський бредить /живаю його термінології/:

"Це така наруга, не тільки над усіма українцями, що впади за визволення своєї Батьківщини, але наруга над усіма козаками... Ойрикоз Капкан, идет Виковський!... Тільки пробачте, шановний Редактор, але я до Вашої "виковської" метрополії не поїду і залишусь в Америці".

Яке п.проф.Шанковський може пошити Америку, коли з нею є тут "УПА", "Воєвча Україна", "УГВР-ада" та всі "Сибірські концлагері", зайнявши вигідні і патріотичні позиції в "національних" барах, шинках і каварнях. А ще коли створить з своїми однодумцями польсько-українське товариство в ласки "бізнесом" - то немає рації повертатися на Україну, де може всього отатися. А далі п.проф.Шанковський вигадає редакторові Волинякові і авторові Виковському:

"...Коли не матимете підтримки від свого українського народу, то цілком певно їх

знайдете в Чужових, Ошоловських, Керенських, Ніколаєвських і їм же ність числа, по цей і той бік "залізної куртини"...

Нарешті п.проф.Шанковський кінчає висновком:

"Для мене немає найкращого сумніву, що мажорити п.Виковського, які знайшли таке тепле місце на сторінках "Нових Днів" дуже шкідливі для української визвольної справи. Вони компроментують перед чужинцями мету українських визвольних змагань, а зі спільників у визвольній боротьбі проти Москви роблять якщо не ворогів, то, принаймні, скептиків... Чужинець цілком вірно може подумати, що коли такі сміхотворні теорії виставляють "українські демократи", то які ж уже апетити мусять бути в українських націоналістів?"...

Далі п.проф.Шанківський вагається пропагандою своїм партійним "націоналізмом" та своїм чистим "демократизмом", але це вже нас не цікавить і тому крапка.

Отже, українські демократи /чомусь автор наводить з знакам "---"/, соціалісти, монархісти, селяне, робітники і всі ті, що не налякались тепер до "демократії" ОУН, не є націоналістами, бо справжнім націоналістом вважає себе в першу чергу проф.Шанковський, та ще ті, що приналежні до ОУН, УГВР, двійкарів і "воюючої України" за океаном в барах і каварнях. Хто немає патенту від п.проф.Шанковського на націоналізм, той не може бути націоналістом а може й українцем. Знаменито!

Проф.Л.Шанковський не зайняв ніякого становища проти ляхоманів та орієнтальщиків, але шире не любить тих, хто на перекір його польського непередвріженства виступає та знайомить українську суспільність з границями України, якої нахаль не знає навіть наша перевчена і вчена "амбасадорська еліта" на еміграції.

Нам дуже боліло писати, що знайшлися в середовищі української еміграції "патріоти" які осмілюють, оклеветують і ганьблять справжніх патріотів, які без "патенту" п.проф.Шанковського шире люблять свою Батьківщину - Україну, за її боротьбу та шукають границі і недарують "за шпарт гнилої ковбаси" своїм суїцид - ворогам.

"Націоналісти" типу Шанковських справді роблять недбаку послугу українській визвольній боротьбі, осмілюють і обезчештують її перед чужим світом та вневахають своїх. Кому з того користь? Кому олутите?

"Паганій той птах, що занемишує своє гніздо" - каже наша приказка!

Нашим "козакіядцям" з Кубанщини писання п.проф.Л.Шанковського дуже сподобалося, вони йому gratulують і тому передрукують його статтю-листа. "Демократія, солідарність і гуманізм" однаково розуміють як п.проф.Шанковський так і п.ієх. Вигдай, редактор "Казачья Мизнь". Ової своїх пізнали: одна дулка, одна мета!

На цьому можна б закінчити, але кілька слів до біографії ієх.Л.Виковського. Редактор Ф. Г. Вигдай /чи Вгдай - так писався в УГА/, так характеризує ієх.Л.Виковського:

"...п.Л.Виковський нас не дивує, бох він є українцем "по професії"... Л.Виковський з батьків, дідів та прадідів родовитий поляк, ... Батьки Л.Виковського дуже поважні люди, які користали з належного їм шанунку, як з боку поляків, українців та інших".../ "Казачья Мизнь", чис.42, 1956, ст.14/.

Але це вже справа самого ієх.Л.Виковського і ми до цього не вибираємо слова.

О.Хмелівський.

- : - : - : - : - : - : - : - : -

Петро Карманський

ГІМН РЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Стояли ділою,
Змогли тілою,
Носимо в собі духа нов грант.
Ми вапеклі вої,
Лицарі без зброї,
Наші гармати - оїрка й динаміт.

Нас катували,
Четвертували,
Нас розпинали нелюди - ляхи.
Кляті посіпаки,
Гончії собаки
Наші мостили до тюрем пляхи.

Дикі знущання
І катування
Серце нам їддю перелати штерть.
Годі вже ридати,
Милостині ждати -
Браття до зброї! Воля, або смерть!

Нас не розкають,
Не залякають,
Хочби нам тіла жаром вогнем!
Видержати тортур
І казенатів цури -
Не опідлямоє; опини не зігнем!

Душу еддай:о -
Не забувай:о,
Др наші нити лядовий топче драб!
Присягнїм на цури,
На жандариські буки
І на тортур: Ольги Бесараб!
/"Український Революціонер" ч.7/12/ 28 липня 1927. Рік II. З.У.Н.Р.О./

- : - : - : - : - : - : -

НА КУБАНІ - ЗЕМЛІ УКРАЇНОБІТІ.

...Ніколи Кубань не бачила такого страхіття, як у 1933 р., коли Іюкба отворила штучний голод в Україні та в Північному Кавказі, щоб вибрити голодом українців. Тоді на Кубані, в цьому найбагатшому краю, померли з голоду сотні тисяч людей, опустіли найбільші станиці. Про ці жалючі часи оповідала мені одна козачка із станиці Старокорсунської.

"На нашому кварталі у вихідному льоху, вовчизя вовчизити вивела... Це страшно тоді було! Бур'яни поросли по вулицях і по дворах та такі, що й воркїзня не видно, хто лишився живий, боявся водків і зичивалих собак.

Колїсь багатолудні, багатїці, впорядковані, охайні й деселі станиці перетворились на убогі, зруйновані, зарослі бур'янами руїни. Двори розгороджені, хати повалені. Людину рідко побачиш. На цілий квартал лишлося 2-3 господарі.

Після голоду 1933 р. станиці так і залишилися злиденими, спустошеними, схожими на шпитарі. Деякі станиці були заселені переселенцями з Росії /читай Московії.Р./. До станиці Старокорсунської, напр., переселили західців із Ставропольщини. Ці совєтські "осадники" захопили собі кращі господарства й подвір'я. Місцеве населення вони називали "розкуркуленими". Всі посади в колгоспах: голова, секретар, комісари, обліковець, бригадир - належали "переможцям сталінської політики", тїм таки ставропільцям. Тутешні люди стали безправними рабами. За 1941 р. корївні старокорсунці одержали на трудові лише культурудзу, а ставропільці - пшеницю та інші продукти.

До 1929 року станиці не були такі спустошені, хоч вже тоді не було колїшнього достатку. Одначе, вечорали станиці гули від співів і гучного сміху молоді й дорослих. Але від часу колективізації, особливо по 1933 році й до останнього часу пісень не чути. Нарід придушений, сумний.

Пропедення на Кубані т.зв. лєнінсько-сталінської національної політики показало всю облудність і брехню московських большевиків. По збірному показав тут свої ікла московсько-большевицький імперіалїзм у ставленні до українців Північного Кавказу. Як відомо, національний рух серед українців Кубані по першій світовій війні широко розгорнувся. Він ішов знизу, із станицьких мас. У багатьох станицях 1917 року утворилися "Просвіти", організувалися книгозбірні української літератури, одна по одній відкривалися українські школи, при книгарнях видавали друковані на машинках стінні газети та журнали. Катеринодарська "Просвіта" почала видавати цікавий часопис "Кубанська Зоря".

Колї перемогли большевики, вони були не в силі одразу придушити український рух. Раніше утворені школи та книгарні продовжували існувати. Рух ширшав. Так з уоїсї

кількості літератури проданої північно-кавказькою філією "Державного Видавництва України" в 1925 році 60 % припадало на українські книжки, а в 1928 р. розповсюджено 90 % літератури українською мовою, а лише 10 % московською. В цей час на Кубані було 192 українських шкіл. Виникають рясні літературні товариства і гуртки, які видають рукописні журнали. З 1927 року в Катеринодарі виходить крайовий український часопис "Червона газета" з літературною сторінкою. Появляються десятки молодих письменників. Густою мережею викривають станиці драматичні гуртки. Були організовані студії бандуристів, хори.

Українська культура на Кубані буйно зростала і мала підстави для цього. Але її розвій гальмували - відомо хто - а пізніше й зовсім заборонили її.

Якої тільки машкари не надягали на себе кльовани від "ленінсько-сталінської національної політики!" Вони домагалися дезукраїнізувати школи.

Проводяче колективізацію, москалі-комуністи одночасно боролися проти української культури, оголошуючи українців /особливо учителів/ "куркулями", яких виселяли на північ. Станиця Полтавська була одним з найважливіших осередків українського руху на Кубані. Її з 1917 року заснували тут українські школи і педагогічний інститут. Не зважаючи на протести населення, червоні окупанти під час колективізації їх закрили.

Після голоду 1933 року, коли людність на Кубані дуже зменшилась, із Москви прийшло розпорядження закрити українські школи й культурні установи. Українська інтелігенція була кинута до тюрми або розстріляна. Щоб виправдати свій терор, кати з НКВД сполучили його з нібито випритивами на Кубані "контр-революційними організаціями", які нібито готували збройне повстання проти совєтської влади на Кубані.

Народ знав, хто його ворог. З його глибини от-от та й вирветься глибока ненависть до гнобителів. Тому й недивно, що склали таку пісеньку:

Прийшли кацапи,
Забрали наші шкапи,
Поїли хліб і сало
Та й ще, кажуть, мало.

/ "Укр. Дулка" - 32, 1956/

х : х : х : х : х : х : х : х : х : х

ЗА СОВЕТСЬКОЮ ПРЕСОЮ.

300 РОКІВ НЕВОЛІ. Від 1954 р. вже поплинули 2 роки, населення УРСР ще й забуло про радість "старшого брата" - москаля, як то поневолив він Україну перед 300 роками, а перед 36 роками повторив те поневолення, але "пружина" накручена в Москві своє далі робить.

"ЗІ.УІІ. Міністерство культури СРСР влаштувало в Центральному Будинку журналіста громадський перегляд кольорового фільму "300 років тогу". Нову картину випущено Київською кіностудією. Фільм поставлений В.Петровим за сценарієм О.Корнійчука. Найближче: часом новий фільм виходить на екран".

ЩЕ 200 КРИПАКІВ. "Понад 2 тисячі молодих патріотів Желєзняцької області відгукнулися на заклик партії і виїхали працювати на шахти та будови Донбасу. Втора молодь обласного центра пропала. 200 своїх земляків у Донецький край."

ШВЕДКИ ЧИ ПРЯНІВСЬКІ УКРАЇНЦІ НА ЦІЛІННІ ЗЕМЛІ? 2.VIII. через станцію Чоп проїздом тут зустрівся "група чехословацької молоді", яка їде на збирання врожаю на цілінні землі, що мають працювати в Кокчетавській області. I/

Нажалі коресподент "Рад.України" не відкрив двох таємниць: чи то поїдуть чехи і словаки, 2/ чи може самі Прянівські українці, "добровільці" чи контингент /хоч в в СРСР ніж ціли двом поняттями ріжнці немає/.

С.Пронівський.

СУЕЗЬКИЙ КАНАЛ.

26 липня 1956 р. Єгипетський уряд, на чолі з президентом Гамал Абдел Насером проголосив націоналізацію Компанії Суєзького каналу. Територія Суєзького каналу є інтегральною частиною сувереної Єгипетської держави /тепер республіки/, але керівництво і доходи з експлуатації цього каналу належали цій приватній чужинецькій Компанії, капіталістам Англії, Франції і іншим державам.

Компанія Суєзького каналу складалася з 32 директорів: 16 французів, 9 англичан, 1 америк., 1 голландців і 5 єгиптян.

В 1955 році через канал пропливло 14.666 пароплавів 48 держав з цілого світу, за проплив цих пароплавів Компанія одержала 35,000.000 єгипетських фунтів /100,000.000 ам. доларів/. Найбільший прибуток з цього мала Англія - 44,000.000 дол, або 44 %. З цього бачимо, що Англія а за нею і Франція мали і хотять мати й надалі найбільший інтерес фінансовий, військовий і престижовий, тому бажають щоб все залишилося так як було перед націоналізацією.

Суверена Єгипетська держава вже давно мріяла про націоналізацію каналу, бо з цього Єгипет має великі матеріальні вигоди а головне й престижові - державні.

Акт націоналізації каналу у Західньо-Європейських державах викликав konstернацію, що потім перейшла в отриману ворожнечу і мілітарну та дипломатичну демонстрацію.

ЗМА зайняли позицію припирення і арбітра поміж агресією Англії та Франції з одної сторони і власником каналу - Єгиптом, з другої сторони.

СССР висловлює свою оцінку по стороні Єгипту, потайомки може й підтримку.

Всі Арабські держави і народи та деякі Азійські держави заявили свою повну підтримку Єгиптові. Як бачимо, з цього приводу, світ поділився на три комплекси.

Дотепер канал був вільний для всіх держав світу, так само Єгипет тепер проголосив, що планка каналом є вільною для всіх держав.

Суєзький канал сполучує Середземне море з Червоним морем, довгий 173 кіломет., широкий 120 - 150 метрів і глибокий 12 - 13 метрів. Такі розміри каналу дозволяють пропливати пароплавам висвітністю до 40.000 тон. Починається канал в Порт-Саїді /Середземне море і кінчається в Суєзі /Суєзький залив, Червоне море/.

Суєзьким каналом заінтересовані всі держави світу, бо він скорочує дорогу, що до відкриття каналу йшла попри південних берегів Африки з Англії, Франції, Іспанії та інших держав Європейських на берегах Атлантики до Індії, Персії, Китаю, Японії і ін. Південно - Азійських держав на 42 %, а для держав Середноморських і України в тіж самі країни скорочував навіть до 70 %.

Економічне значення каналу оцінили ще старі єгиптяне. Фараон Нехо, 6 стол. перед р.Хр. поробив перші кроки для будови каналу, на його приказ роботу започали 120.000 невольників /для порівняння: невольники СССР на будові каналу з Білого моря до Онежського озера/, які всі там загинули від виснаження і хвороби, не викопавши каналу.

В VIII стол. по р.Хр. каліф Гарун ель Рашид рішився продовжувати роботу каналу, але скоро перестав, злякавшись експансії візантійської фльоти.

В XI стол. задумала продовжувати роботу Англія, але налякавшись французької експансії на Схід, також припинила праці на каналі.

Нарешті у XVIII стол. проблемою каналу поцікавилася Франція. 1798 р. Наполеон доручив перевести поміри і можливості роботи, але поміри показали, що рівень води в Середземному морі є вищий на 10 метрів проти рівня води в Червоному морі, через це до праці не приступлено /як потім показалося ці поміри були фальшиві/.

В 1847 запропоновано французьким урядом перевести нові поміри, які доказали, що поверхня води в обох морях майже однакова.

Новий помір і новий проект будови каналу прийняв до переведення в життя француз Ферд де Лессепс в 1854 році. Набудову каналу проєкт передбачав суму 200,000.000 франк. Цю суму, як поземку, підписали Франція, Туреччина, ЗМА і Росія. Англія в цій позиції участі не взяла.

5 січня 1856 р. віце-король Єгипту Саїд Паша дав Лессепсові мандат на 99 років, щоб до 1968 року дійшли. Під час роботи виявилось, що цієї суми не вистарчить на закінчення каналу, тож розписано нову позичку, до якої тепер приєдналася й Англія, що закупила 350.000 акцій /43.75% / з усієї кількості 800.000 акцій. 177.000 акцій дісталося Єгиптові /22.125 %/, які в 1875 Ісмаїл Паша продав Англії за 12.000.000 доларів. Цю суму англійській державі позичив мільйонер Ротшильд. Таким чином Англія тепер має аж 65.88 % вложеного капіталу в Компанію Суецького каналу.

25 квітня 1859 р. започато праці на каналі, а 17 листопада 1869 р. канал був готовий і святково переданий до експлуатації. Роботи каналу обійшлися в 640.000.000 франків. 1888 р. Міжнародна Конвенція в Царгороді врегулювала міжнародні відносини і правила користування каналом.

В 1870 році каналом пропливало 486 пароплавів з вантажем 437.000 тон,
в 1932 році " " " 5.032 " " " 28.340.000 тон. Головний товар що перевозиться каналом - нафта.

В 1927 р. акціонери Суецького каналу одержали 445 % дивідендів від своїх акцій.

Єгипет займає площу 386.000 км², населення має 20.200.000 душ, столиця Каїро з населенням 2.100.506 душ, інші більші міста Єгипту є такі: Александрія - 925.081, Порт-Саїд 178.432, Суєз - 108.250 душ. Головний державний прибуток з сільства та тваринництва. Уродної землі дуже мало, тільки по берегах Нілу та каналу і морів. Уряд задумав мав спорудити на р. Ніл велику греблю, щоб робітникам дати працю, здобути дещо уродної землі і побудувати електривню. Звернувся за позичкою до США і Англії, позичку обіцяно, але Єгипет закупив зброю в Чехо-Словаччині, і ці дві ніби все дівірря попросовано і згадані держави позики не дали.

Українська еміграція поставилася по різному: одні спакували "рукзаки" і чекають ось вже кілька місяців на війну, а їй нема..., інші піддали події критиці і розумний розвазі, треті, ті "нейтральні" кажуть, що то далеко від них і їх то не цікавить.

На нашу скромну думку що війни за Суєз тепер не буде! Вона занадто ризикована авантюра, в якій переможені втрачають свої голови, а тому щоб ризикнути до війни треба сто разів передумати, відміряти, поразувати і відважити, щоб започати війну.

Наше українське становище до цих подій влучно висловила газета "Сучасна Україна" ч.17, 1956: "Треба цілком щиро сказати, що будь яка мілітарна акція навколо Суецького каналу була б під сучасну пору тільки злом. Треба позбутися уявлення, що кожна війна принесе якісь користі. Переферійні війни, в яких воюватимуть як Європа Захід і нові національні держави, взагалі йтимуть тільки на користь большев.

Нам немає потреби солідаризуватися з "білою расою" проти якихось азіатських чи африканців. Ми не повинні урокувати собі, як це часто бувало і ще буває, що англійська чи французька політика є нашим потенційним союзником. Не якийсь араб, індієць чи китаєць казав про те, "щоб вигнати Петлюру і Винниченка, як собак", а ставленнями французького капіталу та уряду. Якщо таких ставленнями виганяють тепер з Суецького каналу, як "поїв", то добре їм так. Ні французька, ні англійська політика не дали доказів позитивного ставлення до наших національних самостійницьких прагнень. Вони до цього не зобов'язані. Але так само і ми не маємо найменшої потреби визнавати якусь західну, а тим більше "європейську" солідарність, і в найкращому випадку можемо сказати:

"Не мій кінь,
не мій віз..."

УВАГА! Видавництво "УГС" має намір видати книжкою листування М.Ю.Шаповала. Хто має в себе листи від М.Ю.Шаповала, просимо ласкаво нам їх позичити. Листи будуть звернені.